

VHAGI BUNI

Vhagi Buni Ndi Hian Rigi Gap

Khe fharav ganinga buni

khare.

Mbe guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigir farfagi tugen, mbe kha gava khergi. Ne kha muungi, mba guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, mbe khuen kothigi, Zisas Kraiss, ana mbe Bakime ma.

Kha gap, ana guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, Zisas kothigi ndikndigi havharirim, simtigi bakivi mben hirim, mbe fhura nta ganirim, nta mbe mbevrga fhu. Kha gap, ana zumgum hirga bigir vhirvera vhunaa ga si gap ma. Kha ntige guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, mbe mba vhunaa ga si buni, mbe nta kanji, mba guigira Zisas kothigi fhuv gumgi gu mbigi, mbe kanji fhu. Mba vhunaa ga si buni ningge kha muungi. Zisas Kraiss, ana nduara Guma Bakime ma, Fhe Bakime anan farver panan, ana za kha pana gumgi mbevav, vhira Satan mbevarga. Zisas za won njaara vhezgira tugen, Fhe Bakime, mba thiga havhargiap, guigira Zisas kothigi ndikndigi kanji gumgi gu mbigi, ana ne suanv bigina vhuun fhara mben ninga. Mbe Fhe Bakime han kiv, mbe wom simtik kirga fhu. Ne kha muungi, Fhe Bakime za bigir nkaara muungirga.

Zisas Kraiss Kaman Ndi Harathigi

Siosir Ki Gumgi Gu Mbigi Ndi

Mbai.

¹ Fhum kha buni zorga kim, Zisas Krai nta ndi hian tigi. Fhe Bakime maan muungiap, kha bunin Zisas ga niingim, ana ntan won njaara gumgi khivirga. Mba bigi, nta vhemkora higirga. Maan muungiap, Zisas won enser ga sarigim, ana za mba bigi bun, gu Zon anan njaara guma, ana nta bun na suangi. Gu mba buni bun ana njaara gumgi ga suanga.

² Gu Zon, gu mba bigi gangiap, gu Zisas Krai Fhe Bakime bunin na suangim, gu nta bun nzuai. Gu nta bun nzuav, gu khan nzuai, mba buni, nta guigira buni guari ma.

³ Kha kamen, ne Fhe Bakime nduara won kamthoon guma nzuai mbugum suangi kamen ma. Kha kamen garim, harigi gumgi gu mbigi mba kamen mbararagi, mba guma, ana ndikndigiri. Gu Fhe Bakime kamen khergim, mba kamen mbararagiap, ne zin vui gumgi gu mbigi, mbe vhira ndikndigiri. Ne khan muungi, tuk ntige hir za mbui. Fhe Bakime mba muun za suangi bigi, ana ntige mba bigir muunga.

Zon Harathigi Siosi Ndi Gavi Khergi.

⁴ Gu Zon, gu kha gava khergiap, nde mba Esia ngu bakime fhain ki harathigi siosir ki gumgi gu mbigi, gu anan nde ndi mbai. Ntige khar ki Fhe Bakime, ana fhum guarara ki Fhe Bakime ma. Ana vhira zumgum taagi zirirga. Ana fhura nden

1:1 Dan 2.28-29; Zo 3.32; 12.49; VB 1.19; 4.1; 22.6; 22.16 **1:2** 1 Ko 1.6; 1 Zo 1.1; VB 6.9 **1:3** Ru 11.28; Ze 5.8; 1 Pi 4.7; VB 22.7; 22.10
1:4 Kis 3.14-15; Sek 3.9; Zo 1.1; VB 1.8; 3.1; 4.5; 4.8; 5.6; 11.17; 16.5

korar muuṅv, nden ndavir muuṅrim, nde ndavi mbirav wari kiri. Mba harathigi ṅiningi, mbe Fhe Bakimen ṅgui vhirve gari guman pan pigi mpirm-piriga nima thivgiap ki. Mbe vhira fhura nden korar muuṅv, nden ndavir muuṅrim, nde ndavi mbirav wari kiri.

⁵ Zisas Krai, ana za Fhe Bakime buni guarira bun nzuai guma ma. Ana za kha gumgi kharav, ringiap, fhara khavgi guma ma. Ana vhira za kha nuianan ki ṅgui vhirve gari gumgir panin guma bakime ma. Ana vhira fhura nden korar muuṅv, nden ndavir muuṅrim, nde ndavi mbirav wari kiri.

Ana guigira won ndavar nza niṅgiap, ana wo vizinra ana nza muuṅgi tivi mbatigi, ana nta vhiḡim, nza bikbiḡi.

⁶ Ana nza muuḡim, nza anan Ndia Fhe Bakime piin ki gumgi gu mbigi ki. Nza kav, Fhe Bakimen rotu garim, nza za kha bigi ga suav ara han ṅgip, nza zazera harigi gumgi gu mbigir kurkurigi. Mba Fhe Bakime, ana Zيسان Ndia ma. Zisas Krai, ana zazera guigira zi bakime kav, ana ṅkasṅka ki. Ne guigi guarara.

⁷ Nde gani! Ana mbu buiva hurivige phorga zeri. Kha gumgi gu mbigi, mbe bevbevira za wari won ringira ana gangirga. Mba fugar ana segi gumgi, mbe bevbevira za ana ganinga. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, mbe za ana

1:5 Sng 89.27; Ais 55.4; Zo 15.9; 18.37; Ef 1.20; Kor 1.18; 1 T 6.13; Hi 9.14; 1 Zo 1.7; 4.10; VB 3.14; 17.14 **1:6** Kis 19.6; 1 T 6.16; Hi 13.21; 1 Pi 2.5; 2.9; VB 5.10; 20.6 **1:7** Dan 7.13; Sek 12.10; Mt 24.30; Mk 13.26; Ru 21.27; Zo 19.34; 19.37; FG 1.11; 1 Te 4.17

ndikndigip, ana korar muunv, thagir nzir muunga. Ahan, kha bigi guigira hirga. Ne guigi guarara.

⁸ Guma Bakime, ana Za Nkasnka Ki Fhe Bakime ma. Ana khan nzuai, “Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki, gu vhira Zin Ki.” Mba Fhe Bakimera, ana ntige khar ki. Ana vhira fhum guarara ki. Ana vhira zumgum taagi zirirga.

Zon Krai Gangi.

⁹ Gu Zon, gu nde phorga guigira Zisas kothigi guma ma. Gu nde phorgap, nza Zisas ntiri ma. Gu khurkhum nde khuav, simtigi gu zaagi ndi. Gu nde phorgap, nza Fhe Bakime wo gumgi gu mbigi garim, nza ana piin ki. Nza za wari tiga thivgia havhargiap, simtigi ndi. Gu Fhe Bakimen buna vhuen bun nzuav, gu khan nzuai, “Gu Zisas kothigi.” Maan muungiap, mbe panan na kegap, na ndi kha rigikirige tigi, mba rigikirige, mbe kha zin ninje rigi, Patmos. ^a

¹⁰ Guma Bakime raar, Sanden, Fhe Bakime Njina Njaar na rugim, gu wo zin kirar mbararagim, guma mbe khiriv kaaim, ana kamthoon mbariva bi fara muungi.

¹¹ Mba guma khan nzuai, “Ndu khar gari bigi, ndu gavar za nta khergip, nta ndi kha harathigi siosi ndi mbarari. Ndu Efesus ngu bakimen ki sios ndi maanv, Smerna gu, Pergamum, Taiataira gu,

1:8 Kis 3.14; VB 1.4; 1.17; 4.8; 11.17; 15.3; 21.6; 22.13 **1:9** Fi 1.7; 2 T 1.8; 2.12; VB 6.9 ^a **1:9** Fhum mbe Romin, mba mbe vuzvugi tivi zin vui fhuv gumgi, mbe mbe suigap, mbe ndi phena tivenj ga sui. Mbe tugi mbarir, mbe mbe sasarigim, mbe vov rigikiriviger ki. Patmos, ana mba phena tivanen ki gumgi ki rigakira mbige ma.

1:10 Zo 20.26; FG 10.10; 2 Ko 12.2; VB 4.1-2

Sardis, Firaderfia gu Raodisia, ndu za mbe ndi maanḡiri.”

¹² Gu mbara mba bunin na nzuai guma, gu dor-gap ana nzuav gari. Gu dorga garav, gu harathigi kinivige mbe gorar nta muunḡi, mbe raar nta ndai, gu nta gari, nta thivgia ki.

¹³ Gu guma mbe garim, ana mba kinivige kitigar thigap ki. Gu ana garim, ana guman fara muunḡi. Gu ana garim, ana shaar mpeenḡ guarara sharigim, ana za vera vov ana kurareranira thigi. Ana gorar muunḡi rerar wo tigim, ana ana fheenḡphugi zigi.

¹⁴ Anan pan gum anan pana rigi, nta guigira hurgiap, sipsiva rigir huri fara muunḡiap, vhira buiva hura fara muunḡi. Anan rimani foga shiav, vhav foga shi fara muunḡiap, guigira foga shi.

¹⁵ Anan ḡkarveni ḡgarav, mbe bras ndi vhava bakime khingim, ana shigim, mbe ana hivigim, ana ḡgara gari fara muunḡi. **b** Gu anan kamthoonḡ mbararagim, ana mbi fombai khikhim bakime fara muunḡi.

¹⁶ Ana harathigi ḡkaa, ana won guva haren nta suirigi. Anan kamthoon, gu gari, ntari ga mbui kos, ana kamthoon higim, ana ana ḡḡigi, ana guigira birgiap, ana birtik ndereni vhira ki. Ana ana kamthoon kega kirar hi. Anan khom, ana guigira ḡgarav, ra guigira sharav, havhargi fara muunḡi.

1:12 Kis 25.37; Sek 4.2; VB 1.20 **1:13** Ese 1.26; Dan 7.13; 10.5; VB 15.6 **1:14** Dan 7.9; VB 2.18; 14.2; 19.12 **1:14** Dan 10.6 **1:15** Ese 1.24; 43.2; VB 14.2 **b 1:15** Mbe bras tuegap, ana tuituigiap ḡgara gari fhu. Mbe mbaram bigina mbe ndigap, ana shav kim, ana guigira ḡgara garav guigira vhekvhigi. **1:16** Ef 6.17; Hi 4.12; VB 1.20; 2.1; 2.12; 2.16; 3.1; 19.15; 19.21

¹⁷ Gu ana gangiap vov, wo thipanani phirgiap, ana nkarveni niman fav rimgi guma fara muungiap ki. Ana wo guva haren na khingiap, khan na nzuai, “Ndu rivi thari! Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki Guma ma. Gu vhira Guigira Zin Ki Guma ma.

¹⁸ Gu vhira Zazera Mbara Muungiap Ki Guma ma. Gu fhum rimgi. Ndu ntige na gani, gu ntigem zazera mbara muungip kirga. Ndu gani, gu Vhizi Tivar kii suirap, gu vhira mba Vhizgi Gumgi Ki Ngun kii suirigi.

¹⁹ Maan muungiap, ndu khar gari bigi, ndu nta khergiri. Kha ntige khar ki bigi gu zungum hirga bigi, ndu nta khergiri.

²⁰ Ndu mba harathigi nkaa gari, gu won guva haren nta suirigi. Ndu vhira mba harathigi kinivige, mbe gorar nta muungi, mbe raar nta ndai, ndu nta gangi. Nta zorga ki buni ma. Nta nunge khan muungi. Mba harathigi nkaa, nta mba harathigi siosi gari enseri ma. Mba harathigi kinivige, mbe gorar nta muungi, mbe raar nta ndai, nta mba harathigi siosi ma.”

2

Khe Efesus Sios Ga Nzuai Buni khare.

¹ Mba guma buni nzua vov, wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Efesus ngu bakimen ki siosar ki enser ndi mbarari. Mba buni khan muungi, ‘Gu harathigi nkaa gu won guva haren nta

1:17 Ais 41.4; 44.6; 48.12; Ese 1.28; Dan 8.18; 10.10; VB 2.8; 22.13

1:18 Sng 68.20; Ro 6.9; VB 4.9; 5.14 **1:19** VB 1.1; 1.11; 2.1; 4.1

1:20 Sek 4.2; Fi 2.15; VB 1.12; 1.16; 2.1; 3.1 **2:1** VB 1.16; 1.20

suirav, gu mba harathigi kinivige, mbe gorar nta muungu, mbe raar nta ndai, gu nta kitigi ga rui. Gu kha bunin ndu ndi mbai. ^a

² Gu nde mbui tivi, gu za nta kanji. Nde vhira, nde njara mbatiga mbui, gu nde kanji. Gu vhira nde kanji, nde thiga havhargiap, nde guigira mba gumgi mbatigi, nde mbe vuzvugi fhu. Mba gumgi kha nde suangi, “Nza vhira Zisas farasegi njara gumgi ma.” Fhuvara, mbe Zisas farasegi njara gumgi fhuvara. Nde mbe nzuai buni, nde nta kanjiap, nde mbe kanji. Mbe bigi guiguigi gumgi ma.

³ Kha gumgi nde garim, nde na zi suirigim, mbe tivi mbatigir nde mbui. Gu kha muungiap kanji, nde thiga havhargiap, mba simtigi ndiav, nde mba njara mbatiga mbuav, nde nen vhukvhuigi fhuvara.

⁴ “ ‘Gu vhira kha muungu kama havharen vhira nden ki. Nde fhum kamara nde guigira na khotigap, nde won ndavir na nningi, nde ntige fhu.

⁵ Nde fhum tivar vhuun muungu, nde ntige mba tiva thav, nde rav, nien regi. Maan muungiap, nde mba fhum muungu tivi, nde wom nta ndikndigiri. Nde nta ndikndigip, nde wom ndavi dorgip, nde mba fara muungu tivi, nde wom ntan muunri. Nde maan muungip, maan muunga fhu, gu nden han ziv, nde tin mba rama ndigirga.

⁶ Nde mbui tivar vhuun mbe khare. Nde guigira

^a **2:1** Kha kamen ne mba sios gari enser ga nzuai kamen ma. Ana mba siosan vhen ki gumgi gu mbigi mbui tivi ga nzuai kamen ma.

2:2 2 Ko 11.13; 2 Pi 2.1; 1 Zo 4.1; VB 2.9; 2.13; 2.19; 3.1; 3.8; 3.15

2:3 Ga 6.9; Hi 12.3-5 **2:5** Mt 21.41-43; VB 2.16; 2.22; 3.3; 3.19

2:6 Sng 139.21

Nikorasiŋ mbui t̄ivi vuzvugi fhu. Gu vhira, gu mbe mbui t̄ivi, gu guigira nta vuzvugi fhu.

⁷ “ ‘Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen N̄ina N̄aar kha siosi ga nzuai buni mbararari. Guma, ana maan̄ muun̄gip, ntarar muun̄v, ana ŋkasŋkagip, mba ntara kambararga, gu fhura ana gan̄rim, ana ziv, zazera mbara muun̄giap ki biŋbiŋ ndi ndii khan mba ndigi mbirga. Mba kha, ana Hevenan Fhe Bakime minan ki.’ ”

Khe Smerna Sios Ga Nzuai Buni Khare.

⁸ Mba guma mba buni nzua vov wom khan nzuai, “Ndu vhira buni thari khergip, Smerna ŋgu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khan muun̄gi, ‘Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki Guma ma, gu vhira Guigira Zin Ki Guma ma. Gu fhum rimgiap, gu ntige khavgiap, gu khar ki. Gu kha bunin nde ndi mbai.

⁹ Gu nden hi simtigi gu zaagi, gu nta kan̄gi. Gu vhira nde kan̄gi, nde guigira fhirgerigap ki. Nde vhira guigira bigi vhirve ki. Gu gumgi mbari nde nziv nde nzuai buni mbari, gu nta kan̄gi. Mba gumgi khan nzuai, “Nza Zudain̄ ma.” Mbe Zudain̄ fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe Satan̄ ntiri ma. ^b

¹⁰ Nde tuga bisanera, nde zaa ndirga. Nde nen riv̄i thari. Nde mbarara. Fhe Bakime nde ana

2:7 Stt 2.9; Ese 28.13; 31.8; Mt 11.15; VB 2.11; 2.17; 2.29; 3.6; 3.13; 3.22; 22.2; 22.14; 22.19 **2:8** Ais 44.6; 48.12; VB 1.17; 22.13 **2:9**

Ro 2.17; 2 Ko 11.14-15; 1 T 6.18; Ze 2.5; VB 3.9 **b 2:9** Kha nuiana bigi, mbe Smerna siosan ki gumgi gu mbigi, mbe bigi sosuagiap, mbe guigira bigi ki fhuv gumgi fara muun̄giap ki. Mbe Fhe Bakimen N̄ina N̄aarar bigi, mbe guigira tuktigap, mbe bigi vhirve guarira ki.

2:10 Mt 10.22; 10.28; 24.13; 2 T 4.8; Ze 1.12; VB 3.11

khothigi ndikndiga ganin za mbui, nde guigira ana khothigi o, fhuvara? Ana maan muungiap, ana fhura nde ganirim, nden Satan mben muunga, mbe nden panin sanv rigar gumgi thari suigip, mbe fup bina surga. Nde mba simtigi gu zaagi, nde phikthigi rarir, nde mba simtigi gu zaagi ndirga. Nde guigira Zisas khothigi ndikndik, nde ana kuemkuegi thari. Nde ana suira havhargip, kiv, ngip, ringiri. Gu nen vhezar nde ndiii farar muungip, gu zazera mbara muungiap ki b#njb#in nden ni#ngirga.

11 “ ‘Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Nina Njaar kha siosi ga nzuai buni mbararari. Guma, ana maan muungip ntarar muunv ana #kas#kagip mba ntara kambararga, ana fhara vhezgi, ana wom vhezgirga vhez, ana wom anan farfagirga tukthigi fhuvara. Zakira fhuvara!’ ”

Khe Pergamum Sios Ga Nzuai Buni Khare.

12 Mba guma mba buni nzua vov wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Pergamum ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khan muungi, ‘Gu ntari ga mbui kos, gu ana suirigi. Ana guigira birgiap, ana birtik ndereni vhirra ki. Gu kha bunin nde ndi mbai.

13 Gu mba nde ki ngu, gu guigira ana kanggi. Satan ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik mba ngun ki. Nde khan tiga havhargiap, na zi suirav, na khothigap, nde mba na khothigi ndikndik, nde ana vhagi fhuvara. Fhum kha guma Antipas, ana na buna vhuuej bun nzuai guma kegi. Ana nde

phorga kegi. Ana guigira na buni zin vui guma kegi. Mbe nde ngura ana shogim, ana rimgi. Mba ngu, Satan anan ki. Mba tugen nde vhira kir na segi fhuvara.

14 “ ‘Gu vhira ntige buni havhari mbari ndun ki. Nde gumgi mbari Pergamuman ki, mbe Baraman tivi, mbe nta suira havhargi. Baraman tivi khan muungi. Ana fhum Isrerinj gumgi gu mbigi guigu-igirga tivir Barak khivigim, ana mbe muungim, mbe regap, tivi mbatigi ga muungi. Barak mbara higap, Isrerinj ga ruga khingim, mbe mbarivi gu tori ofa muungi sigi mbegav, mbe fhura ferferap, ruarir gumgi gu mbigi wari ndi tivi ga muungi.

15 Mba tivara mbui gumgi mbari nden han ki. Mbe Nikorasin ntiri nzuai buni zin vui.

16 Maan muungiap, nde ndavi dorgiri. Nde ndavi dorgirga fhu, zungum tuga bisanera, gu ndun han zirga. Gu ziv, mba nan kamthoon ki ntari ga mbui kos, gu anan mba gumgi phorgi shogirga.

17 “ ‘Guma, ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Nina Naar kha siosi ga nzuai buni mbarari. Guma, ana maan muungip ntarar muunv, ana nkashkagip, mba ntara kambararga, gu ntige kha zorga ki mba, mana thanen ana ningirga. Gu vhira kima hurar ana ningirga. Gu mba kima hurar, gu ana zin kama khergirga. Mba zi, guma the ana kangirga fhuvara. Mba kima ndigi

2:14 Nam 22-24; 25.1-3; 31.16; Lo 23.4; FG 15.29; 1 Ko 6.13; 8.9; 2 Pi 2.15; Zu 1.11 **2:16** Ais 11.4; 2 Te 2.8; VB 1.16; 3.11; 19.15; 19.21; 22.7; 22.12; 22.20 **2:17** Kis 16.4; 16.14-15; 16.33-34; Ais 62.2; 65.15; Zo 6.48-50; VB 2.7; 2.11; 3.12; 19.12

guma, ana nduara mba zi kanjirga.’ ” C

Khe Taiataira Sios Ga Nzuai Buni Khare

¹⁸ Mba guma mba buni nzua vo wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Taiatairan ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khan muungi, ‘Gu Fhe Bakimen Kam ma. Nan rimani foga shiav, vhav, foga shi fara muungiap, guigira foga shi. Nan nkarveni, mbe bras hivgim, ana ngara gari fara muungi. Gu kha buni ndiv, nde ndi mbai.

¹⁹ Gu nde mbui tivi, gu za nta kanji. Gu kanji, nde guigira mba gumgi gu mbigi, nde won ndavir mbe ndiv, nde na khotigap, nde mba gumgi gu mbigir kurkurav, mbarkirga njaari, nde nta mbui. Gu kanji, nden hi simtigi, nde za nta khigathigap havhargi. Gu nde fhum muungi njaari, gu nta kanji. Nde ntigem mbui njaari, nta guigira nde fhum muungi njaari kambarigi.

²⁰ “ ‘Gu vhira khan muungi kama havharen vhira nden ki. Nde mba mbik Zeseber, nde fhura ana garim, ana nden han ki. Mba mbik khan nzuai, ana Fhe Bakimen kamthoon mbik ma. Ana maan mbuav, ana nan njaara gumgi guiguigap, fhura ferferap, ruarir mbigi gu gumgi wari ndi tivar mbe khivav, mba mbarivi gu tori ofa mbui

C **2:17** Mana, ana Fhe Bakime fhum Isrerin mba gumgi ki fhu nuianan vui, ana mba mban mbe ndiim, mbe nta mbeigi. Ndu Kisim Bek sapta 16 gu Buk Song sapta 78.24 gani. **2:18** VB 1.14-15
2:20 1 Kin 16.31; 2 Kin 9.7; FG 15.20; 15.29; 1 Ko 10.19; VB 2.14

sigi, ana vhira mbe mbuim, mbe nta pi. d

²¹ Gu ana ndava dorgirga ne vuzvugiap, gu fhura ana garim, ana kha tugi mbarir khar ki. Ana ndava domdori thagi. Ana ndav dorgip, mba wo ruarir gumgi ndi tiva thamtha thagi.

²² Nde ganiri! Gu mba mbigar muungirim, ana rimiv, zaa bakime ndirga. Mba ana phorga ruarir gumgi gu mbigi wari ndi gumgi, mbe ndavi dorgip, ana mba mbui tivi, mbe kir nta si tharga, gu vhira zaa bakime gu simtiga bakimen mben niingirga.

²³ Anan tari vhira, gu mbe shogirim, mbe vhezirga. Gu maan muungirga, mba siosi za kangirga, gu tuitugira gumgi ndavi vheri gum mben ndikndigi gari. Gu nde bevbevira mba mbui tivi tugiratigip nta suany vhezar za nden niingirga.

²⁴ “Gu ntigem nde mba harigi gumgi gu mbigi, nde Taiataira siosan ki, gu kamen nden ki. Nde mba mbigar kamen zin vegi fhuvara. Nde vhira mbe khan nzuai tivi, “Satanan zorga ki buni,” nde mba tivi kangi fhuvara. Gu khan nde nzuai, gu harigi simtigar nden ti khingirga fhuvara.

²⁵ Nde mba suirigi bigi, nde nta suira havhargira kirim, gu taagi zirga.

d 2:20 Zeseber, ana guigira mbiga mbatiga guar ma. Ana fhum Isrerin kuin kegi. Ndu 1 King 18.4 ganiv, ndu vhira 19.1 kegi gani ngip ves 2 thigiri. Ndu vhira 21.26 ganiri. Ndu vhira 2 King 9.22 ganiv, 9.30 kegi gani ngip ves 37 thigiri. Nza khan muungi gangana muungi, Nikoras shigar mbiga mbe ana Taiataira gumgi gu mbigi mbari ngirigim, mbe ana tivi mbatigi zin vegi. Mbe ne nzuav, kha zin ana kaai, Zeseber. **2:21** Ro 2.4; VB 9.20 **2:23** Sng 7.9; 62.12; Jer 11.20; 17.10; Ro 8.27; 2 Ko 5.10; 2 T 4.14; VB 20.12-13 **2:25** VB 3.11

26 “ ‘Guma, ana maan muungip ntarar muunv, ana nkasnkagip, ntara kambarav, nan tivi zin ngivra kirim, kha bigi za vhezirga tugar higirga, gu zi bakimen ana niingirim, ana za kha nuianan ki gumgi gu mbigi gari guman pan kirga.

27 Ana ainan muungip mpiinsiga suirav, ana khan tigip nkasnkagip mbe ganiv, ana mbe mba nuianan muungu nda shoga ana berberi fara muungu tivar mben muunv mben kora muungirga fhu. Gu ana niinga nkasnka, ana na Ndia na niingi nkasnkara fara muungu. Ana mba naarar na niingim, gu kha gumgi gu mbigi gari.

28 Gu vaira mba min gori ndai kam, gu vaira anan anan niingirga.

29 Guma kharani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Nina Naar kha siosi gu nzuai buni mbararari.’ ”

3

Sardis Sios Ga Nzuai Buni Khare.

1 Mba guma buni nzua vov, wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Sardis ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khan muungu, ‘Gu Fhe Bakimen harathigi niingiri garav, gu vaira harathigi nkaa suigi. Gu kha buni ndi nde ndi mbai. Gu nde mbui tivi, gu za nta kangu. Mbe nde nzuav khan nzuai, “Kha sios, ana guigira thiga havhargiap khar ki.” Fhuvara. Nde rimgi fara muungiap ki.

2:26 Mt 19.28; Zo 6.29; 1 Ko 6.3; 1 Zo 3.23; VB 20.4 2:26 Sng 2.8-9

2:27 Dan 7.22; VB 12.5 2:28 VB 22.16 3:1 VB 1.4; 1.16; 2.2; 5.6

² Nde za kuigi, nde khavik. Nden Kraisan tivir vhuuin zin vui tivi za khar ki, nde nta havhargiri. Nde muunv kirim, nta fhura vhezgira. Ne khar muungi, gu nden nari garim, nta za nan Fhe Bakime rimani niman nde mba khavgi nari, nde za the vhezgi fhuvara.

³ Nde mba fhum mbararagiap ndigi buna vhu-uej, nde taagi ne ndikndigiri. Nde tuituigip ana zin ngip, wom ndav dorgiri. Nde maan muungip nkuu thav khavgira fhu, gu kii guma zi farar muungip, gu vhemkora nden higira. Nde gu zira tuk, nde ana kangira tukigi fhuvara.

⁴ “ ‘Nde gumgi gu mbigi mbari mbe Sardisan ki. Mbe wari won shagi ga mbuim, nta nanzai fhuvara. Mben tivi nzerara, maan muungiap, mbe shagi huri shargip, na phorgi rurga tukigi.

⁵ “ ‘Guma ana maan muungip ntarar muunv ana nkasnkagip, mba ntara kambaraga, ana mba khesharigi shagi hurir shargira. Gu vira zaza era mbara muungiap ki biinbiin ndi gumgi ziri ki gavar, ana zi ngargira tukigi fhuvara. Zakira fhuvara! Gu wo Ndia niman ana zi bun suanv, vira ana enseri niman vira ana zi bun suanga.

⁶ Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Nina Nari kha siosi ga nzuai buni mbararari.’ ”

Khe Firaderfia Sios Ga Nzuai Buni Khare.

3:3 Mt 24.43-44; Ru 12.39-40; 1 Te 5.2; 5.6; 1 T 6.20; 2 Pi 3.10; VB 2.5; 16.15 **3:4** FG 1.15; Zu 1.23; VB 6.11; 7.9; 7.13 **3:5** Kis 32.32-33; Sng 69.28; Mt 10.32; Ru 10.20; 12.8; Fi 4.3; VB 3.18; 19.8; 20.12

⁷ Mba guma buni nzua vov, wom khan nzuai, “Ndu buni thari khergip, Firaderfia ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba buni khan muungi, ‘Gu mba guigira Fhe Bakime niman ngarav, ana vuzvuga zin vov, ana n̄aara mbui guma ma. Gu ngui v̄h̄irve gari guman pan Devitan kii suirigi, gu fh̄irgira bigin, guma the ana mp̄irarga tuktigi fhuvara. Gu v̄h̄ira mp̄irarga bigin, guma the ana fh̄irgira tuktigi fhuvara. Gu kha kamen khergiap, nde ndi mbai.

⁸ Gu nde mbui t̄ivi, gu za nta kan̄gi. Nde gani! Gu nde niman, gu th̄ima ntarigim, ana ki. Guma the, ana puigira tuktigi fhuvara. Gu khuen̄ kan̄gi, nde n̄kas̄ka bisanera mbar kim, nde na buni zin vui. Nde kir na zi segi fhuvara.

⁹ Nde mba Satan gumgi kan̄gi. Mbe khan nzuai, mbe Zudain ma. Mbe maan̄ nzuai, mbe Zudain fhuvara. Mbe guiguigi gumgi ma. Nde mbarara! Gu mba gumgir muun̄rim, mbe ziv̄ nde n̄karveni niman th̄ivi ph̄iriv̄, mbe khuen̄ kan̄gira, gu guigira wo ndavar nde nīngi.

¹⁰ Nde na kamen zin vov, nde hi simtigi, nde za th̄iga havhargiap, nta ndi. Maan̄ muun̄giap, gu nde gan̄ga, mba za kha nuianan ki gumgi gu mbigir h̄iv̄ mben pan̄ga mp̄armpare gum mba zaagi, nta nden h̄igira tuktigi fhuvara.

¹¹ Gu vhemkora nden han zigira. Nde guigira na koth̄igi ndikndik, nde ana suira havhagiri. Nde muun̄v̄ kirim, guma the nde tin nden vheza

3:7 Jop 12.14; Ais 22.22; Ru 1.32; FG 3.14; 1 Zo 5.20 **3:8** 1 Ko 16.9; 2 Ko 2.12; VB 2.2 **3:9** Ais 43.4; 45.14; 49.23; 60.14; VB 2.9 **3:10** Ais 24.17; Ru 21.19; 2 T 2.12; 2 Pi 2.9 **3:11** Fi 4.5; VB 2.10; 2.16; 2.25; 22.7; 22.12; 22.20

ndigirga.

¹² “Guma, ana maan muungip ntarar muunv, ana nkasnkagip, mba ntara kambararga, gu ana ndi farga, ana na Fhe Bakime Phenā havhargi kininje farar muungip thigirga. Ana maan muungip thigip, ana wom Fhe Bakime Phenā thav kirar hīgirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara! Gu wo Fhe Bakime zin ana khergirga. Gu vhira wo Fhe Bakime ngu bakime zin ana khergirga. Mba ngu, ana na Fhe Bakime han Hevenan kega zeri, ana Zerusalem kam ma. Gu won harigi zi, gu vhira anan ana khergirga. Ana na zin kam ma.

¹³ Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Nina Naar kha siosi ga nzuai buni mbararari.’ ”

Khe Raodisia Sios Ga Nzuai Buni Khare.

¹⁴ Mba guma wom khañ nzuai, “Ndu buni thari khergip, Raodisia ngu bakimen ki sios gari enser ndi mbarari. Mba kameñ khañ muñgi, ‘Gu Fhe Bakime buna vhuueñ gum ana suañgi kameñ, gu khañ nta nzuai guma ma, “Ne guigi guarara.” Gu vhira guigira Fhe Bakime buni guarira, gu nta bun nzuai. Gu vhira zazera buni guarira bun nzuai guma ma. Gu za Fhe Bakime muñgi bigi, gu za nta niñje ma. Gu kha bunin nde ndi mbai.

¹⁵ Gu nde mbui tivi, gu za nta kañgi. Gu nde kañgi, nde ranji fhu, nde vhira shigi fhu. Gu vuzvugi, nde ranjira kirga o, nde shigira kirga.

3:12 Ais 62.2; 65.15; Ese 48.35; Ga 2.9; 4.26; Hi 12.22; VB 14.1; 21.2

3:14 Snd 8.22; Ais 65.16; 2 Ko 1.20; Kor 1.15; VB 1.5; 19.11; 22.6

3:15 Ro 12.11; VB 2.2

¹⁶ Ne fhuvara. Nde manen bisanera shigi. Nde pim shigi fhuvara, nde vhira pim ranji fhuvara. Maan muunjiap, gu won kamthoon nde viar za mbui.

¹⁷ Ndu khañ nzuai, “Gu ñkhaa vhirve kav, gu bigi vhirve khar ki. Gu bigin the sosuagi fhuvara.” Nde maan nzuai, nde fhuvara. Nde guigira za mbatigiap ki. Nde kha gumgi nde korar muunga tuktigi. Nde guigira bigi sosuagip, nden rimani mbatigim, nde vhira mbugumra ki. Nde maan muunjiap kav, nde ne kanji fhuvara. ^a

¹⁸ Maan muunjiap, gu mba ndikndigar nden niin za mbui. Nan gor, vhav za ana tuav, anan vhen ki bigi mbatigi, ana za nta vhezgi. Maan muunjiap, nde nan gor ga vheziri. Nde ana vhezgira, nde guigira ñkhaa vhirve guarira kirga. Nde vhira shagi huri ga vhezgip, nta shargirim, nta nde fhava vharari. Maan muunjiap, mba gumgi nde ganinga, nde mbugumra ki ne suanv mberirga fhu. Nde vhira won rimandin vhora marasin ga vhezgip, won rimandin vhuigirim, nden rimani nzerarim, nde tuituigip ganinga.

¹⁹ Gu mba vuzvugi gumgi, gu mbe vhegap, mbe mbui tivi ndiv thigar mbai. Maan muunjiap, nde khañ tigip havhargip won tivi ndi thigar maanri. Nde won tivi ndi thigar maanv, vhira ndavi dorgiri.

3:17 Hos 12.8; Ru 12.21; 1 Ko 4.8 ^a **3:17** Mbe wari won ringi thugir, mbe wari gari. Mbe Raodisiain, mbe bigi vhirkiygi. Mbe Fhe Bakime rimani niman, ana mbe garim, mbe guigira bigi sosuagiap, fhireregap, bigi tivgiap wari ki. Nde vhira Vhagi Buni 2.9 ganiri.

3:18 Ais 55.1; Mt 13.44; 2 Ko 5.3; Ze 2.5; VB 3.5; 4.4; 7.13; 16.15

3:19 Snd 3.12; 1 Ko 11.32; Hi 12.6; Ze 1.12; VB 2.5

20 “ ‘Nde mbarara, gu thimkamani thigap kav, thima fukfugap ki. Guma the na kamthoon mbararagip, thima ntararga, gu vhen ngirip, ana phorgi kirga. Gu ana phorgi kiv, ana phorgi mbirga, ana na phorgi mbirga.

21 Guma ana maan muungip ntarar muunv, ana nkasnkagip mba ntara kambararga, gu fhura ana ganirim, ana na phorgip ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perarga. Gu fhum maan muungiap, ntara kambarav, gu won Ndia phogap, anan ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi, ana vhira mba mpirmpirigar muungirga.

22 Guma ana khuarani kiv, ana tuituigip Fhe Bakimen Njina Njaar kha siosi ga nzuai buni mbarari.’ ”

Sipsiva Nguk Hevenan Gava Fhogim, Bigina Mbatiga Gorenra Kha Nuianan Higi.

4

Mbe Hevenan Fhe Bakime Rotu Mbui.

¹ Gu zumgum wom garav, gu Heven gari, thima mbe fhogap ki. Gu mba fhum mbararagim, khiriv nan kamgi guma, gu ana kamthoon mbararagim, ana mbariva fara muungiap nan kamgi. Gu wom ana kamthoon mbararagim, ana ntige khan nzuai, “Ndu khan ziv naanrim, gu mba zumgum hira bigi, gu za ntan ndu khivarga.”

3:20 Ru 12.37; Zo 14.23; 1 Zo 2.24 **3:21** Mt 19.28; Ru 22.30; 2 T 2.12; VB 2.26-27 **4:1** VB 1.1; 1.10; 1.19; 11.12; 22.6

² Ana nen na nzuavra thagim, Fhe Bakimen Njina Naar khan tigap na rugim, gu Hevenan garim, ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga mbe kim, guma mbe mba mpirmpiriga perav ki. ^a

³ Mba guma, ana guigira ngarav zaspā kima fara muungiap vhirā konirian kima hiva fara muungi. Gu vhuisha mbe garim, ana mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga behuigi. Gu ana gari, ana ngarav emerar kima ngariḡ fara muungi.

⁴ Gu garim, gumgir pani piigi 24 mpirmpirigi, nta mba ngui vhirve gari guman pan piigi mpirmpiriga behuigia naangi. Gu gari 24 gumgir pani mba mpirmpirigi ga piigi. Mba gumgir pani, mbe shagi huri shargiap, mbe ngui vhirve gari gumgir pani fi khorshigi mbe gorar nta muungi, mbe ntan fegi.

⁵ Gu mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar, gu gari, buip vhekvhegap fhura shikshiga ndogi. Gu mbararagim, khikhii bakivi him, buip phireri. Mba mpirmpiriga niman harathigi nteni kigi, mbe nta poongim, nta shiav ki. Mba harathigi nteni kigi, nta Fhe Bakimen

4:2 Sng 47.8; Ais 6.1; Jer 17.12; VB 4.9; 17.3; 21.10 **4:2** Ese 1.26-28; 10.1 ^a **4:2** Zon garim, ngui vhirve gari mpirmpiriga perigi guma, ana Fhe Bakimera. Zon maam, ana thukhigira khan ana nzuai fhuvara, ana Fhe Bakime ma. Ana maan nzuai fhuvara. Ndu zungum 7.10 ganinga, ana khan nzuai kameḡ ki. “Fhe Bakimera mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi.” Zon vhirā khan suangi fhuvara, Fhe Bakime, ana guma guara gari gangana mbui. Zakira fhuvara! Ana Fhe Bakime vhunama sav, ana vhava bakime gum ana mbarkirga nkeeri hivi gu ngariḡ ga suangi.

4:4 VB 3.18; 6.11; 11.16; 19.14 **4:5** Kis 19.16; Ese 1.13; Sek 4.2; VB 1.4; 8.5; 11.19; 16.18

harathigi njiniŋgi ma.

⁶ Mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga niman bigina mbe ki. Ana mbasiŋa fara muunŋiap riŋav ki. Mba mbasiŋ, mbe grasan ana muunŋi fara muunŋi. Ana guigira ŋgara gari.

Fethigi bigi, nta ŋamki, nta mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar fethigi gagiven thivgia ki. Mba fethigi ŋamki bigi, nta guigira riŋgi vhirve ki. Mba riŋgi za mbe khargi suvav, vhirra mbe zin kirir ki.

⁷ Mba ŋamki bigi riŋar fharigine, ana raion fara muunŋi. Mba ara thiŋi ŋamki bigin, ana borombaga pura fara muunŋi. Mba phuni thiŋi ŋamki bigin, ana khom, ana guma khoma fara muunŋi. Mba fethigi ŋamki bigin, ana banŋa bakime fara muunŋiap gaa rui.

⁸ Mba fethigi ŋamki bigi, nta bevbevira, nta mporathigi vhiŋi ki. Ntan riŋgi za ntan khargi suvgiav, vhirra ntan vhiŋir piin ki. Nta kav, ra gu maan, mbe khan nzuai, “Guma Bakime, ana Za Ŋkasŋka Ki Fhe Bakime ma. Ana ŋgarigi, ana ŋgarigi, ana ŋgarigi. Ana fhum guarara ki, ana ntige ki, ana zumgum taagi zirirga.” Mbe vhuksuegap mba kamen nzuai fhuvara.

⁹ Mba ŋamki bigi, nta mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guma, nta guigira ana ndikndigi. Ana zazera mbara muunŋiap ki guma ma. Mbe zi bakimen anan ndiiv, ana zi ndi vun kuamkuav, ana ndikndigap, ana phorga

4:6 Ese 1.5-10; 1.22; VB 15.2 **4:6** Ese 1.5-10; 10.14 **4:8** Ais 6.2-3; Ese 1.18; 10.12; VB 1.4; 1.8 **4:9** Dan 4.34; 6.26; 12.7; VB 1.18; 4.2; 4.10; 5.14; 15.7

nzuav, mba fethigi njamki bigi, mbe zazera maan mbui.

¹⁰ Mbe maan mbui tugar, mba 24 gungir pani, mbe zazera mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga pigi guma, mbe ana niman thivi phira fav, ana rotu mbui. Ana zazera mbara muungiap ki guma ma. Mbe zazera wari won gorar muungi khorshigi, mbe nta fuav, ana ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga nima sui. Mbe nta ndi suav khan muungia tigap, ngava mbui.

¹¹ “Guma Bakime, ndu nza Fhe Bakime ma.

Ndu nduara, ndu vu guarara kim, kha gumgi za ndun ndikndigira tukti.

Mbe zi bakimen ndun niiv, ndun ndikndigip ndu zi ndiv vun kuamkuav, ndun nkasnkara piin kirga.

Ne khan muungi, ndu za kha bigi ga muungi.

Ndu won vuzvugara ndu za kha bigi ga muungim, nta higap ntige khar ki.”

5

Zon Gava Mbe Garim, Mbe Ana Mpirigi.

¹ Mba guma, ana ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perav kim, gu ana guva haren garim, gava mbe rigap ki. Mba gap, ana gava mpeenmppeen fara muungim, mbe ana dimgiap ana kegi. Mba gava ndereni vhirra nkeri ki. Mbe ana dimgiap, mbe harathigi naniven mbe kendorar vhera ndigap, ana vhuigim, ana havhargi.

4:10 VB 4.4; 4.9; 5.1; 5.7-8; 5.13-14; 6.16; 7.15; 19.4; 21.5 **4:11** FG 17.24; Ef 3.9; Kor 1.16; VB 5.12; 10.6 **5:1** Ais 29.11; Ese 2.9-10; Dan 12.4

Mbe maan muungiap, mbe mba kendorar vhuigi harathigi njani, mbe za bigi mbarir nta khergi.

² Gu Fhe Bakime enser njaska mbe garim, ana khiriv, kaav, khan nzuai, “The guman njaska guar, ana kha mbe kha gava mpirigi kendorar vhera daangip kha gava fhogirie?”

³ Kha Hevenan ki guma the fhu, kha nuianan ki guma the fhu, vhira kha nuiana piin ki guma the fhu. Mbe zam, mbe the kha gava fhogip, ana vhee gangirga tuktiga fhuvara.

⁴ Gu khan mbui gangana muungi. Mba gava fhogip, ana vhee ganinga tuktiga guma the ki fhu. Gu maan muungiap nzi mbatiga mbui.

⁵ Mba guman pana mbe khan na nzuai, “Ndu nzi thari! Ndu mbarara! Mba Zuda Shigar Higi Raion, ana mba ngui vhirve gari guman pan Devitan nziga mbe ma. Ana ntara mbuav, won pana gungi kambarav mbe mbeviggi. Ana mba harathigi kendorar vheri mba gava mpirigi, ana nta daangip mba gava fhogirga tuktiga.”

Zon Sipsiva Nguga Gari.

⁶ Gu Sipsiva Nguga mbe garim, ana ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga gaara thigim, mba namki fethigi bigi, gum mba gumgir pani piigi mpirmpirigi, ana rorgia naangi. Ana mbe fhum ofa muun zav, ana shogim, ana rimgi gangana mbui. Ana harathigi koo ki. Ana vhira harathigi rimgi ki, mba harathigi rimgi, nta Fhe Bakimen harathigi njinjir panpana rugi. Fhe Bakime nta sarigim, nta za kha nuianan vegi.

⁷ Mba Sipsiva Nguk vov, mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi guman han anan guva haren mba gava ndigi.

⁸ Ana mba gava ndigim, mba namki fethigi bigi gum mba 24 gumgir pani, mbe thivi phirav, mba Sipsiva Nguga niman fegi. Mbe fegap, mbe bevbevira, mbe gita fara muungi bigi suigi. Mbe nta suigiap, gorar muungi thuuri, mbe nta phorga suigi. Mba ndiga vhuun hi vhava thuuri za mba thuurir kav hi. Nta Fhe Bakimen gumgi gu mbigi ana phorga nzuai nen panpana rugi bigi ma.

⁹ Mbe mbara ngavar kama mbe mbui. Mba ngav khañ nzuai,

“Ndu mba gava ndigip, mba kendori vhera daangirga tukthigi.

Ne khañ muungi, mbe ndu shogim, ndu ringiap, ndu wo vizinan panan Fhe Bakime nzuav kha gumgi gu mbigi ga vhezgi.

Ahañ, ndu za kha nuianan ki fhavi ki gumgi gu mbigi mbari ga vhezav, za kha nuianan ki kaa mbari ga vhezav, vhira za kha nguir ki gumgi gu mbigi mbari ga vhezav, vhira za kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi mbari, ndu zam mbe vhezgi.

¹⁰ Ndu mbe muungim, mbe nza Ndia Fhe Bakime piin ki gumgi gu mbigi ki. Mbe kav Fhe Bakime rotu, garim, mbe za kha bigi ga

5:7 VB 4.2; 4.10 **5:8** Sng 141.2; VB 4.8-10; 8.3-4; 15.2 **5:9** Sng 33.3; 40.3; 96.1; 98.1; 144.9; Ais 42.10; FG 20.28; Ef 1.7; Hi 9.12; 1 Pi 1.18-19; 1 Zo 1.7; VB 14.3 **5:10** Kis 19.6; Ais 61.6; 1 Pi 2.5; VB 1.6; 20.6; 22.5

suaŋv ara han ŋgip, mbe zazera harigi
gumgi gu mbigir kurkurarga.

Mbe za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganinga.”

Mbe Sipsiva Nguga Zi Ndi Vun Kuamkuagi.

¹¹ Gu mbara garav, gu Fhe Bakime enseri vhirve guarira kaathoori mbararagi. Mben vhirve khaŋ muuŋgi, 100 mirion gum tausen vhirve ma. Mbe mba ŋgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik gum mba ŋamki bigi gum, mba gumgir pani, mbe mbe rorgia thivgi.

¹² Mbe thivgiap, khiriv kaav, khaŋ nzuai,

“Mbe mba fhum shogi rimgi Sipsiva Nguk, ana guigira ŋkasŋka bakime gum, bigir vhuuŋ gum, ndikndigir vhuuŋ gum, ŋkasŋka bakime ndigirga.

Ana guigira kha gumgi za ana zi ndiv vun kuamkuav anan ndikndigip, ana phorgi suanga tukti!”

¹³ Gu mba Fhe Bakime muuŋgi bigi, gu za nta mbararagi. Gu mba Hevenan ki bigi mbararav, nuianan ki bigi mbararav, nuiana piin ki bigi mbararav, mbasigar ki bigi mbararav, gu za mba bigi mbararagi. Ahaŋ, gu za mba bigi ki bigi mbararagim, nta khaŋ nzuai,

“Mba ŋgui vhirve gari guman pan, ana won mpirmpiriga pigi.

Mba Sipsiva Nguk vhira, mani vhira wani tigip, mbe manin ndikndigap, mani ga nzuai buni gum, zi bakime gum, manin ndikndigi ndikndik gum, manin nkasjka, mani wani tigip zazera nta ndiv, zazera mbara muungip kirga tuktigi.”

¹⁴ Mba namki fethigi bigi, nta khañ nzuai, “Nai guigi guarara!” Mbe maan nzuaim, mba gumgir pani thivi phirav, fegav, mani rotu mbui.

6

Sipsiva Nguk, Ana Mba Gava Mpirigi Kendorir Vheri Daai.

¹ Gu mba Sipsiva Nguga garim, ana mba gava mpirigi harathigi kendorir vheri, ana ntañ fharigi ne daai. Gu mba namki fethigi bigina mbe mbararagim, ana buna muen nzuaim, gu ana kamthoon mbararagim, ana buip phireri fara muungi. Gu ana mbararagim, ana khañ nzuai, “Ndu zi!”

² Gu ana mbararagiap, mbaram garav, gu hos hura mbe garim, guma mbe mbi suirav, ana perigi. Mbe ngui vhirve gari guman pan fi khorshiga mben ana fagim, ana ntara kambarav vui guma fara muungiap, vov, Heven thav, nuianan vergap, won pana gumgi kaman za vui.

³ Mba Sipsiva Nguk mbaram higap, mba fharigi kendorar vhera thigi kendorar vhera suirav ana daangi. Gu mbararagim, mba fharigi namki biginara thigi namki bigin, ana kama hegap nzuai. Ana khañ nzuai, “Ndu khar zi!”

⁴ Ana maan na nzuaim, gu gari, harigi hos mbe kirar higi. Mba hos, ana hosa hip ma. Mba hos ga perigi guma, Fhe Bakime nkasnkar ana niingi. Mba nkasnka, ana kha nuianan ki gumgi gu mbigir muungirim, mbe panin wari ga kegirga nkasnka ma. Mbe panan wari ga kegip, kha nuianan ki gumgi thari, mbe harigi ntiri shogirim, mbe vhezirga. Mbe mba naaarar muun zav ntari ga mbui kos baki mben ana niingi.

⁵ Gu gari mba Sipsiva Nguk higap, mba gava mpirigi kendorar vhera phuni daangiap, ana mbara higap, khegene suirav, ana daangi. Ana ana suirav, ana daangim, gu mbararagim, mba namki bigina phuni thigi bigina khegene, gu ana mbararagim, ana khar nzuai, “Ndu khar zi.” Ana maan na nzuaim, gu mbaram gari. Gu garav, gu hos phiga mbe gari. Ana perigi guma, ana bigi ndia tuav, ntan simtigi gari bigin sker, ana ana suirigi.

⁶ Gu guma kamthoon fara muungi bigin mbe mbararagim, ana mba namki fethigi bigi rigar kav khar nzuai, “Gumgi gu mbigi, mbe wari won naarir muunga, mben mba vhera tivgirga. Maan muungiap, mben vhez, ra bavira ngargiap, nen vheza ndi. Mba vhez, ana mbe wit nda bisanera vhezirga o, bari nda bisan mpuneni khegeneni ga vhezirga tuktigi. Ndu mben oriv khira gum wain karigir farfa thari. Maan muungip, mbe orivar

mporiin kiv, mbe vhira wain mbi kirga.” a

⁷ Gu mbaram gari, mba Sipsiva Nguk mba gava mpirigi fethigi kendorar vhera suirav ana daangi. Gu mbararagim, mba namki fethigi bigin khan nzuai, “Ndu zi!”

⁸ Ana maan nzuaim, gu mbaram garav, gu hos ngurii tavuara gari. Mba hos ngurii tavuara perigi guma, ana zi khare, Vhizi. Gu gari, mba vhezgi gumgi gu mbigi ki ngu vhira mba guma zin zi. Mba ngu zi khare, Hedis. Fhe Bakime kha nuianan ki gumgi heen v mbe ndi fethigi phinin maanga nkasnkar mani ga niiigi. Mani mbe ndiv phinin maangip, mani phina the, mani mbe shogirim, mbe vhezgira. Mani ntara bakime khavgip ntari ga mbui kozan mba gumgi gu mbigi shogirim, mbe vhezirim, mani mba tiviv, thir vhezira tuga mbatigar mben niirim, mbe thir vheziv, mbe thari vhezira. Mani vhira rimri bakivi ga sararim, nta ziv, mben hiv, mbe shogirim, mbe vhezira. Mani vhira kha nuianan ki ruanruangi sigi ga sararim, nta ziv, mbe shogirim, mbe vhezira.

⁹ Gu mbaram gari, mba Sipsiva Nguk mba gava mpirigi meenthi kendorar vhera daangi. Gu garav, gu fhum vhezgi gumgir ntuu garim, mbe Fhe Bakime nzuav ofa mbui artara piin ki. Mba gumgi, mbe fhum Fhe Bakimen buna vhu-

a **6:6** Mba gumgi, mbe rezi o, shishir vhi ndi mbav, wit ndi mbav, shishir vhi bari ndi mbav, mbe nta ndi sker ga tuav, ntan simtigi garav, nta ndi gumgi gu mbigi ga ndim, mbe nta vhez. Maan muungiap, mba hos ga perigi guma, ana bigir simtigi ndi tuav, ntan simtigi gari sker mbe suirigi. **6:8** Jer 15.1-3; Ese 5.12; 5.17; 14.21; 33.27; Sek 6.3 **6:9** 2 T 1.8; VB 1.9; 8.3; 12.17; 19.10

uenj suira havhargiap, ne bun nzuaim, mbe mbe shogim, mbe vhezgi gumgi ma.

¹⁰ Mba gumgir ntuu khiriv kaav, khañ nzuai, “Ndu za kha bigi gari ñkasñka ki Guma Bakime ma. Ndu zazera ñgaravra kav, ndun tivi guigi guarara. Ndu rarara tugir ndu za kha nuianan ki gumgi gu mbigi muunji tivi mbatigi ga suanjv mbe suanjv, nen rargi kirie? Ndu rasi tugar nza vizi ñgarkararie?”

¹¹ Mbe mbara shagi huri mpeenmpeen mba gumgi gu mbigi, mbe bevbevira ntan mbe niñgiap, khañ mbe nzuai, “Nde thanej phorgi vhuksu. Nden pana gumgi, nde phorga ñgari gumgi, mbe mbe shogip, nde phorga guigira Zisas kothigi gumgi, mbe vñira mbe shogirim, mbe vñira vhezgira. Mbe nde shogim, nde vhezgi tivara, mbe mbe shogirim, mbe vhezgira. Fhe Bakime mbe mba shogirim vhezgira gumgi gu mbigi, ana mben vñirve kañgi. Mbe za mbe shogi ñgip, mba tugira thigira, mben pana gumgi za mbe shogirim, mbe za vhezgira. Mba tugen Fhe Bakime nden vizi ñgarkarga.”

¹² Gu mbaram garim, mba Sipsiva Ngu mpo-rathigi kendorar vher, ana mba gava mpirigi, ana ana suirav, ana daangi. Gu mbaram garim, khimkhiga bakime kha nuianan higi. Gu gari ra guigira phigiap, maanj gingi fara muunji. Gu kini garim, ana guigira hivgiap, vizina fara muunji.

¹³ Gu garim, kha buivar ki ñkaa kora niñej ri.

6:10 Lo 32.43; Sng 78.10; VB 11.18; 16.7; 19.2 **6:11** Hi 11.40; VB 3.4-5; 3.18; 7.9; 7.13-14; 14.13; 19.14 **6:12** Ais 13.10; Jol 2.10; 2.31; 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Ru 21.25; FG 2.20; VB 8.12; 11.13; 16.18
6:13 VB 8.10; 9.1 **6:13** Ais 34.4

Isreran 144,000 Gumgi Gu Mbigi, Fhe Bakime Won Ruun Mbe Khingi.

¹ Gu mba bigi garim, nta za hega thugim, gu fethigi enseri garim, mbe hav kha nuianan fethigi khoriven, mbe za nta thivgi. Mbe thivgiap, kha nuianan fethigi bñjbiñ, mbe nta suigi. Bñjbiñ kha nuian gu mbasik gu khirar rigirga tuktiigi fhu.

² Gu mbe garav, mbaram garim, Fhe Bakime enser mbe ra ndai fhain kegap zi. Ana mba zazera mbara muñgiap ki Fhe Bakimen ruuñ suirav zi. Ana zav, Fhe Bakime kha nuian gum mbasigar farfar zav ñkasñkar niñgi fethigi enseri, ana kama bakimen khiriv, mben kaai.

³ Ana mben kaav, khañ mbe nzuai, “Nde fhumra mba bñjbiñ ganirim, nta nuian gu mbasik gu khirar farfa thari. Nza fhara wari won Fhe Bakimen ruun anan ñaari gumgi gu mbigi ga suv, ana zin mbe ñivi phogirga.”

⁴ Ana ne nzuaim, gu ne mbararagiap, gu mbararagim, mbe mba ruun suegi gumgi gu mbigi vhirve zitagi. Gu mbararagim, Fhe Bakime mba 12 thigi Isrerin nzigir rigar 144,000 gumgi gu mbigi ruuñ tigap, ne bun nzuai.

⁵ Maan muñgiap, mbe Zuda shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuñ ndigi. Mbe Ruben shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuñ ndigi. Mbe Gat shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuñ ndigi.

⁶ Mbe Aser shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuñ ndigi. Mbe Naptari shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruuñ ndigi.

Mbe Manase shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi.

⁷ Mbe Simeon shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Rivai shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Isakar shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi.

⁸ Mbe Zeburun shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Zosep shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe Benzamin shiga ntiri rigar, mbe 12,000 gumgi gu mbigi, mbe ruun ndigi. Mbe kha gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime ruun mbe tigi.

Gumgi gu mbigi vhirvera, mbe Fhe Bakime rotu mbui.

⁹ Gu mba bigi mbararagia thugim, nta zi mbugum, gu garim, gumgi gu mbigi vhirve guarira, guma the mben vhirver ruemgirga tuktigi fhuvara. Kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu mbigi mbari, za kha nuianan ki fhavi mbari za kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi mbari, za kha nuianan ki kaar gumgi mbari, mbe zam wari tigap zav, mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik gu mba Sipsiva Nguga nima thivgi. Mbe za shagi huri mpeeinra shargiap, wari zam parmen nzari suigiap wari thivgi.

¹⁰ Mbe thivgiap kama bakimen kaav, khan nzuai, “Ndu nzan Fhe Bakime ma. Ndu mba Sipsiva Ngugar kov, taagia nza ndigi. Ndu, Fhe

Bakime, ndu won ηgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga perigi.”

¹¹ Mba gumgir pani, gu mba fethigi ηamki bigi, gu mba ηgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik, mba Fhe Bakime enseri zam, mbe za nta rorgia thivgi. Mbe thivgiap, wari wo thivi phirav, fegap, wari wo ηkoo ndi segap, Fhe Bakime rotu mbuav khan nzuai, “Guigi guarara!

¹² Nza Fhe Bakimen ηkasηka bakime ndikndigip, ana ndikndigi vhuuη gum, ana zi bakime ndi vun kuamkuarga. Ana guigira ηkasηka bakime ki. Ana ηkasηka zazera mbara muηngip kirga. Ne guigi guarara!”

Mba gumgi gu mbigi, mben zaagi ntige vhezgi.

¹³ Gu mbe garim, mba guma ruma mbe nan nzarigi, “Maηgi gumgi mbu shagi huri mpeeη sharigi. Mbe maη kega zegi?”

¹⁴ Gu ana ηgarkarav khan nzuai, “Gu kanji fhu, guman rum, ndu mbe kanji.” Ana khan na nzuai, “Mba gumgi, mbe fhum mba simtigi gum zaagi mbatigi guarira hi tugir, mbe thiga havhargiap, mbara muηgia kegi gumgi ma. Mbe mba Sipsiva Ngugar vizina wari won shagi huri mpeeη ruagim, nta guigira hurgi.

¹⁵ Mbe maη muηgiap, ra gu maan, mbe Fhe Bakime niman ana phena vhen, ana won ηgui vhirve gari mpirmpiriga perigim, mbe ana rotu mbui. Mba ηgui vhirve gari guman pan pigi

7:12 VB 5.12-14; 11.17 **7:13** VB 3.18 **7:14** Ais 1.18; Dan 12.1; Mt 24.21; Mk 13.19; Hi 9.14; 1 Zo 1.7; VB 1.5; 6.9 **7:15** Ais 4.5-6; VB 4.2; 4.10; 21.3

mpirmpiriga perigi guma, ana mbe phorgi kiv mbe ganinga.

¹⁶ Mbe wom thi hirga fhu. Mbe wom fhir khirga fhu. Ra wom mbe turga fhu, bigin the wom mbe fhavi turga fhu.

¹⁷ Ne khan muunji, mba Sipsiva Nguk, ana mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga rigigera ki, ana mbe gari guman pan kirga. Ana mben kov ngip, mba mimir kav hi mbogi pharar ngirga. Mba mbi zazera mbara muunjiap ki biinbiin ndi ndii. Fhe Bakime vhira za mbe thee phara mbirirga. Mbe wom nzirga fhu.”

8

Mba Sipsiva Nguk mba harathigi kendora vhera daangi.

¹ Gu mba buni mbararagiap mbaram garim, mba Sipsiva Nguk mba harathigi kendora vher, ana mba gava mpirigi, ana ana daangi. Ana ana daangim, bigin the khikhim hegi fhu. Guma the Hevenan kav, kama hegap, buna thuen suanji fhu. Mba bigi fhura vhuav tuga mpeennera kegi.

² Gu zumgum garim, Fhe Bakime zi ki harathigi enseri, mbe Fhe Bakime nima thivgim, mbe harathigi mbarivir mbe ndii.

³ Gu gari, harigi enser mbe zav mba ndiga vhuun hi ruina mpooi artar han thigi. Ana gorar muunji thuun suirigi. Mba thuun ana ndiga

7:16 Sng 121.6; Ais 49.10; VB 21.4 **7:17** Sng 23.1-2; Ais 25.8; 49.10; Ese 34.23; Zo 10.11; 10.14; VB 5.6; 21.4 **8:1** Hab 2.20; VB 6.1 **8:2** 2 Sto 29.25-28; Mt 18.10; Ru 1.19 **8:3** Kis 30.1-3; Sng 141.2; Amo 9.1; Ru 1.10; VB 5.8; 9.13

vhuuŋ hi thuura ndi mbai rui ana ki. Mbe mba khesharigi ruin vhirver ana niŋgi. Ana ntan Fhe Bakimen gumgi gu mbigi ana phorga nzuai buni phorgap nta tikhingirga. Ana ntan Fhe Bakime niman, mba gorar muuŋgi artaran ofar muunga.

⁴ Mba ndiga vhuuŋ hi vhava thuur gum mba Fhe Bakimen gumgi gu mbigi ana phorga nzuai buni, nta mba Fhe Bakime nima thiŋgi enser farve thav vun ndai.

⁵ Mba Fhe Bakime enser mbara mba artaran vhava ndigap, mba rui ki thuuŋ suegim, ana za givigi. Ana za givigim, ana ana fegap, kha nuiana kŋingi. Ana ana fekhingim, buip phirerim, khikhii bakivi him, buip vhekvhegap fhura shikshiga ndogap, kha nuianan vuim, khimkhik kha nuiana suirav ana niŋkui.

Harathiŋgi enseri mbarivi ga bi.

⁶ Mba harathiŋgi enseri, mbe harathiŋgi mbarivi suigi, mbe nta bir za mbui.

⁷ Mba fharigi enser ana won mbariva berigim, mbok fara muuŋgi ais, vhav vizina digap, ni wani tigap, rav, nuiana ri. Kha nuian, mbe rigira ana sharav figa mpuani khegene ga muuŋgi fara muuŋgi. Mba nuiana figa mpuani khegene vhav za tamtam nta shigi. Mba vhav shigi bigi, nta za wari tigap khaŋ muuŋgi. Mba nuiana figa mpuani khegenen figa muenj za vhav ne shigi fara muuŋgi. Nta maan muuŋgim, vhav mba nuianan figa muenj, ana za ne shiav, mba khira, ana vhira

8:5 Kis 19.16-19; Wkp 16.12; 1 Kin 19.11; Ese 10.2; FG 4.31; VB 4.5; 11.19; 16.18 **8:7** Kis 9.23-25; Ais 2.13; Ese 38.22; Jol 2.30; VB 9.4; 16.2

mba tivara nta muunġi. Mba ŋamki vhazigi ŋkarriin vhav vħira za nta shigi.

⁸ Mba fharigi enser thiġi enser, ana wo mbariva berigi. Mbe bigina baki mbe mbikshima fara muunġi vhav anan kav shi, mbe ana fega kħingim, ana vov mbasiga riġi. Mbe maan muunġim, mbasik wo shiga suegap, fiġa mpuani khegene ki. Anan fiġa muen vizin, ne ga perigi.

⁹ Mbe vħira mba mbasigar ŋamki bigi, mbe vħira nta shigav, nta ndiv phina phuni khegenen mbarigi. Mbe nta ndim, phina phuni khegenen mbarigim, phina mbe za vħizgi. Mbe vħira mba mbasigar ki ŋkee bakivi, mbe vħira nta ndiv phina phuni khegenen mbarigi. Mbe nta ndiv, phina phuni khegenen mbarigim, phina mben ki ŋkee bakivi, nta za mbatigi.

¹⁰ Mba fharigi enserani thiġi enser, ana wo mbariva berigi. Mba kama mbe, anan vhav guigira nteniver vhavara fara muunġi, ana Hevenan kegap, verav, niien riġi. Mbe mba phara, mbe za nta shigap, nta ndiv phina phuni khegenen mbarigi fara muunġi. Mba kam, rav phara mbari ga rav, vħira mbogi phara mbari ga regi.

¹¹ Mba kama zi kħan muunġi, Girġir Mbatiga Muunġi Nkirriin ma.^a Ana rav mba phina mben ki phara regim, ana guigira girġir mbatiga muunġi ŋgirriin fara muunġi. Gumgi gu mbigi vħirve mba phara pim, mba phara mbe ndavi vheri tuim, mbe vħirve vħizi.

8:8 Kis 7.20-21; Jer 51.25; Ese 14.19; Amo 7.4; VB 16.3 **8:9** Ais 14.12 **8:10** Ais 14.12; VB 9.1; 16.4 **8:11** Kis 15.23; Jer 9.15; 23.15 **a** **8:11** Nkirriin, ana nza “Marasin” ga nzuai kameŋ ma. Ana nza Kirer Kaman “Marasin” ga riġi zi ma.

¹² Mba fethigi enser, ana wo mbariva berigi. Mbe ra, gu kini, nkaa, mbe nta shigap, nta ndiv, phina phuni khegenen mbai fara muungi. Mbe bigin mben nta shogim, ran figa muenj mbe nen farfagiap, mbe kinin figa muen farfagiap, mbe vhira nkaar figa muenj, mbe vhira nen farfagi. Mbe maanj muungim, mba bigir figi mbarivenj, nta vhavar naar ki fhu, nta za gingingi. Maanj muungiap, mba ran figa muenj gu maan figa muenj, mani vhava naar ki fhu.

¹³ Gu mba bigi him, gu nta gara vov, gu banga baki mbe garim, ana gegap, rigira kha buiva shaara khingiap, vui. Gu ana garav, ana mbararagim, ana khiriv, kaav, khan nzuai, “Eke! Eke! Eke! Nde nuianan ki gumgi gu mbigi! Kha enser phuni khegene wari won mbarivi ga bir za mbui. Mbe wari won mbarivi ga birga, simtiga baki guarara kha nuianan ki gumgi gu mbigir hirga.”

9

Meenthigi enser wo mbariva bi.

¹ Mba meenthigi enser wo mbariva bim, gu garim, kama mbe buiva thav, rav, nuiana rigi. Mbe mbara mba khin ki kakagi mbogar thima fhiri kiin ana nningi. Mba mbok khin ki mbok fhuvava.

² Mba kam mbara mba khin ki kakagi mbok thima fhirgim, vhava thuur mba mbogar kega

8:12 Ais 13.10; Ese 32.7; Jol 2.10; 2.31; 3.15; Amo 8.9; VB 6.12-13

8:13 VB 9.12; 11.14 **9:1** Ru 8.31; 10.18; VB 8.10; 17.8; 20.1 **9:2** Stt 19.28; Kis 19.18; Jol 2.2; 2.10

tuga bakime shi thuura fara muunjiap hi. Mba vhava thuur mba mbogar kega hav, buivar ndaim, ra gu buip za gingingi.

³ Mba mboga vhen kuambogi vhirve guarira nta mba mboga vhen kegap hav, za mba vhava thuura thav, za gav kha nuianan vui. Fhe Bakime vhezemij kha nuianan kav, kha gumgi gu mbigi ga bi njkasjkar mba kuambogi ga nningi. Nta bi zaa hi vhezemenj bi zaa hi fara muunji.

⁴ Mba kuambogi hegim, Fhe Bakime khanj mbe nzuai, “Nde kha vhazigi gu kha nuianan hegi bigi gu khira nde ntan farfa thari. Nde mba Fhe Bakime ruunj njvir ki fhuv gumgi gu mbigi, nde mbera farfav zaar mben nningri.

⁵ Nde zaar mba gumgi gu mbigir nningv kirim, meenthigi kini vhizgiri. Nde mbe shogiri, mbe vhizi thari.” Mbe maanj suangim, mba kuambogi fhura tamtam za mba nuianan vov, zaar mbatiga guarara mba gumgi gu mbigi ga ndii. Mbe vhezemenj zaar gumgi gu mbigi ga ndii zaa fara muunji zaa mbe ndii.

⁶ Mba tugen mba gumgi gu mbigi, mbe vhizirga tuavi ndi ganinga, mbe vhizirga tuktigi fhuvara. Mbe mba tugar, mbe guigira vhizirgenj vuzvugirga, mba tugar vhizi tiv, mbe thav riv njgirga.

⁷ Gu mba kuambogi garim, nta ntari ga mbui hozi fara muunjiap, ntarir ga mbui bigir wari shargiap ntarar muun zav thivgi. Gu mbe garim, mbe panin, mbe gorar muunji khorshigi fara

9:3 Kis 10.4; 10.12-15; Het 7.12; VB 9.10 **9:4** Ese 9.4; VB 6.6; 7.3
9:5 VB 9.10; 11.7 **9:6** Jop 3.21; Ais 2.19; Jer 8.3; VB 6.16 **9:7**
 Dan 7.8; Jol 2.4; Nah 3.17

muunḡi bigi mben panin feḡi. Mben ḡkoo, nta gumḡir ḡkoo fara muunḡi.

⁸ Mben pani riḡi mpeenḡiap mbigir pani riḡi fara muunḡiap mpeenḡi. Mben tari, nta raionan tari fara muunḡi.

⁹ Mbe fheenḡphugi siot kapa fara muunḡi bigin mben fheenḡphugi vharigi. Mben vhiḡi, ntan khikhim, mbe ntari ga mbui hozi ntarir vov karisi vhirve ḡgaa vuim, nta khikhim hi fara muunḡi.

¹⁰ Mba kuambogi thia nta vhezemin mpiri fara muunḡi. ^a Mbe mba suun ndii zaa mbatik, ana vhezemen ḡkirin ndii zaa mbatigara fara muunḡi. Mbe mba ninḡi zaa mbatik, mba gumḡi gu mbigi ana ndiv kirim, meenḡthiḡi kini vhiḡirga.

¹¹ Mbe ḡgui vhirve gari guman pana mbe ki, ana mbe gari. Ana mba khinan mbar vergap khin ki fhuv mbok gari enser ma. Mbe Hibrur kaman kha zin mba enser kaai, Abadon. Mbe Grikin kaman kha zitir ana mbui, Aporion. ^b

¹² Khe fharigi simtiga bakime ma, ana vhiḡi. Nde mbarara! Simtik baki phuni khar ki, ni zumgum hirga.

Mporathigi enser ana wo mbariva bi.

¹³ Gu gari, mporathigi enser wo mbariva berigim, gu gorar muunḡi artar mbe garim. Mba artar Fhe Bakime niman ki. Mba artarar fethigi

9:8 Jol 1.6 **9:9** Jol 2.5 ^a **9:10** Kha vezar nde ganinga, nde mbe kuambogi bun nzuai. Mba kuambogi ntan mpiri vhezemin mpiri fara muunḡi. Ntan mpiri ḡgirin mbatik ntan ki. ^b **9:11** Nza Kire kaman mba zi ninḡ khan nzuai, “Za Kha Bigir Farfagi Guma”.

9:12 VB 8.13 **9:13** Kis 30.1-3; VB 8.3

koriven fethigi koo vhira ki. Mba koor rigar guma kamthoonj mbe nzuai.

¹⁴ Ana mba mporathigi enser ana mbariva sui-rigi, ana khan ana nzuai, “Ndu mba Ufretis mbi bakime gaar mbe shenin kegi fethigi enseri, ndu mben sheni fhirgirim, mbe ngiri.”

¹⁵ Ana mba fethigi enseri, ana mben sheni fhirgi. Mba enseri, mbe mba njaarar muun zav, mba tuk, gu ra, gu kini, gu mpariven rarga wari kegi. Mbe mba tugar hegap, mbe za mba gumgi gu mbigi, mbe mbe ndi phina phuni khegenen mbarav, mbe phina the, mbe za mbe shogirim, mbe za vhezgirga.

¹⁶ Mba ntari ga mbui gutivi, mbe hozi ga piigi. Gu mbararagim, mbe mben vharve bun na nzuai. Mben vharve khan muungi 200 mirion thigi.

¹⁷ Gu rima kui fara muungiap mba hozi garav, nta piigi gumgi, gu mbe gangi. Mbe mbui tivi khan muungi. Mba gumgi mbe shargi siot kapagi nta fhavi khan muungi. Mba siori hivi vhava fara muungi, nkariin buiva fara muungi, ngurin sarfa kima fara muungi. Mba hozir pani, nta raion pani fara muungi. Mba hozir kaathoori vhav gu vhava thuur gum sarfa kiman vhav, nta mba hozi kaathoorin kav kirar hi.

¹⁸ Mbe maan mbuav, mba gumgi gu mbigi, mbe mbe shigap, mbe ndi phina phuni khegenen mbav, mbe phina mbe mba bigina mbatiga phuni khegene panan za mbe shogim, mbe za vhezgi. Mba bigina phuni khegene khare, mba vhav, mba vhava thuur, mba sarfa kiman vhav, nta mba hozi

kaathoorir kegap kirar hi.

¹⁹ Mba hozir ηkasηka, ntan kaathoorir kav, ntan mpirir ki. Mben mpiri kurugi fara muungiap pani ki. Mba hozi, nta wari won mpirir zaagi mba gumgi gu mbigi ga ndii.

²⁰ Mba harigi gumgi gu mbigi, mba bigina mbatiga phuni khegene mbe shogim, mbe vhizgi fhuv ntiri. Mbe ndavi domdorgiap, kir mba gumgi nduarira wari won farir kargiap rotu mbui bigi ga segi fhu ntiri ma. Mbe niningi mbatigi rotu mbui tivi thagi fhu. Mbe vhira mbarivi gu tori, gor gu sirvar bras gu ηkii khirar kargi bigi ntuu rotur muun thagi fhu. Mba bigi rimgi kav, gari fhu, khuari kav, buni mbararagi fhu. Mbe vhira rui fhu.

²¹ Mba gumgi gu mbigi, mbe harigi gumgi gu mbigi shogim, mbe vhizgi. Mbe kugi ga mbui. Mbe vhira harigi tor gu ηkasηka ki bigi ga mbui. Mbe ruarir harigi gumgi gu mbigi kii, mbe ndi tivi ga mbui. Mbe harigi gumgi gu mbigi bigi kii. Mbe mba tivi thav, ndavi domdorav kir mba tivi ga si fhu.

10

The Bakimen enser gavar Zon ga nηngim, ana ana pi.

¹ Gu mbara wom garav, gu Fhe Bakime enser ηkasηka mbe garim, ana Hevenan kegap zeri. Ana buiva hurar wo ndogiap, shaar wo sharigi fara muungim, vhuisha ana panan ki. Ana khom

ngarav, ran fara muŋgi. Ana suani vhavir khua gari gangana mbui.

² Mba enser, ana dimgi gava bisan manen sui-rigi. Mba gavanen fhoga ki. Ana won guva son mbasiga ti khingi. Ana won harigi son, nuiana ti thigi.

³ Ana maan muŋgiap, thigap, guigira khiriv kama bakime rugap raion kaai kakama mbui. Ana kamgia thugim, harathigi buivi phirerav wari wo buni nzuai.

⁴ Mba harathigi buivi phireregim, gu mbe suangi buni kherir za mbui. Gu nta kherir za mbuav, gu wom mbararagim, guma kamthoon mbe Hevenan kav khan nzuai, “Ndu mba harathigi buivi suangi buni, ndu ndikndigar nta suirav kiri. Ndu nta kheri thari.”

⁵ Gu mbara mba enser garim, ana so mbasik thigim, ana so mbe nuiana thigi. Gu ana garim, ana won guva haren ngav, Heven farasarigi.

⁶ Ana Heven farasarav khan nzuai, “Guigi guarara kha vun ki Fhe Bakime, ana zazera mbara muŋgiap ki. Ana kha Heven ga muŋgiap, anan ki bigi, ana vhira za nta muŋgi. Ana vhira kha nuiana muŋgiap, anan ki bigi, ana vhira za nta muŋgi. Ana vhira kha mbasiga muŋgiap, ana vhira anan ki bigi, ana vhira za nta muŋgi.” Mba enser vhira khan nzuai, “Tuk ntige vhezir za mbui. Fhe Bakime ntigem wom rargi kegirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara!

⁷ Mba harathigi enser wo mbariva berarga, ana

10:3 VB 8.5 **10:4** Dan 8.26; 12.4; 12.9 **10:5** Kis 8.6 **10:5** Kis 20.11; Lo 32.40; Dan 12.7; Amo 3.7 **10:6** Neh 9.6; Sng 146.6; VB 4.11; 14.7; 16.17 **10:7** Dan 9.6; 9.10; Amo 3.7; Ro 16.25-26; VB 11.15

khikhim hīrga, Fhe Bakime mba muun za suanji bigen, ne zorga ki, Fhe Bakime nen muunḡirim, ne guigira hīgīrga. Ana fhum mba bigen won kamthoonḡ gumgi, mbe anan ḡaara mbui, ana nen mbe suanḡim, mbe ne bun suanḡi.”

⁸ Gu mba fhum mbararagi guman kamthoon Hevenan kav wom khaḡ na nzuai, “Ndu ḡḡip mba mbasik gum nuiana thiḡi enser, ana mba gava fhogap, ana suirav ki. Ndu ḡḡip, ana han ana ndigiri.”

⁹ Gu ne mbararagiap, mba enser han vov, khaḡ ana nzuai, “Ndu mba gava bisanenḡ nan niḡ.” Ana mbara khaḡ na nzuai, “Ndu ana ndigip, ana mbi. Ndu ana mbegīrga, ndu fheenḡ shiv kenkenḡ maanga. Ndu ana mbīrga, ana ndun kamthoon guigira vherḡip, hanin vhera farar muunḡirga.” ^a

¹⁰ Ana maanḡ suanḡim, gu mbara ana farve tin mba gava bisanenḡ ndigap, ne pi. Gu ne pim, ana nan kamthoon hani fara muunḡiap, guigira vherḡi. Gu ana mbegap, fheenḡ shiav kenkenḡ mbai.

¹¹ Mbe mbara khaḡ na nzuai, “Ndu Fhe Bakime kamthoonḡ guma nzuai mbugum, ndu taagip zumgum kha gumgi gu mbigi vhirve hīrga bigi bun mbe suanḡirga. Ndu kha nuianan ki ḡgui bakivi, gu mbarkīrga fhavi, mbarkīrga kaar nzuai gumgi gu mbigi, gu kha nuianan ḡgui vhirve gari gumgir pani zam, ndu mba buni bun mbe suanḡiri.”

10:8 Ese 2.8–3.3 **10:9** Jer 15.16 ^a **10:9** Kha bigin “Hani,” ana mbīn vher ma. Ana para gum niḡniḡ mbui mbi ma. Nta ndiḡa ruav, parawa shivir phara ndia vov, hani ga mbui. Gumgi gu mbigi vhirve ana pav, anan wari won mba suim, nta vherḡi. **10:10** Ese 2.10; 3.3

11

Guma phunini Fhe Bakime buni vhuuij bun nzuai.

¹ Mbe mbara bigi mpeein paninga sigiman na niingji. Ana suigap, santiva rui panpanan fara muungji. Mbe ana na niingjiap, khaŋ na nzuai, “Ndu khavgip, Fhe Bakime Phen gum ana ofa mbui artarar paniri. Ndu vhira za kha phenan rotu mbui gumgi gu mbigir vhirver ruemiri.

² Ndu kha Fhe Bakime phena bingi bina vhen kirar, mbe phogi ga vhuav kav, buni nzuai nenen panithari. Ne khaŋ muungji, mba nenen, ne harigi fhainj ŋgui gumgi gu mbigi zav, phogi ga vhui nenen ma. Mba gumgi gu mbigi, mbe ziv, Fhe Bakime ŋgu bakime, Zerusarem, thiphogip kirim, 42 kini vhezgira.^a

³ Gu wo buni vhuuij bun suanga guma phuni ga sararim, mani ŋgira. Mani guigira kora mbui tiva ndi khivi shagi shargip, mani na buni vhuuij bun suanj kirim, 1,260 rari vhezgira.”

⁴ Mba gumani, mani mba oriv khageni gum mba za kha nuiana gari Guma Bakime nima thigi kinigeni, mbe ramanin, nianj ndai.^b

11:1 Nam 35.5; Ese 40.3; Sek 2.1-2; VB 21.15 **11:2** Ese 40.17-20; Dan 8.10; Ru 21.24; VB 12.6; 13.5 **a** **11:2** 42 kini nta 1,260 rarira fara muungji, o, mpari mpuveni khegtirive figen phorga. Ndu Danier 7.25 ganiv, vhira 9.27 ganiv, 12.7 ganiri. Mba harigi gumgi Zerusarem thiphogi kamen, ndu Ruk 21.24 ganiri. **11:3** VB 12.6; 19.10; 20.4 **11:4** Jer 11.16; Sek 4.11-14 **b** **11:4** Ndu Sekaraia 4.10 kegip gani ngip, 14 thigiri. Nde Vhagi Buni 1.12 ganiri.

⁵ Guma tiva mbatigar manin muun sanj muunga, vhav mani kamthoonin kegi hiv, panan mani ga kegi gumgi, mba vhav guigira mbe shigirim, mbe vhezirga. Maan muunjiap, guma the tiva mbatigar manin muun sanj, muunga, ana mba tivara muunjiap, vhezirga.

⁶ Mani buip pininga njasjka ki. Mani maan kiv, Fhe Bakime kamthoon gumgi nzuai mbugum, Fhe Bakime buni vhuinj bun suanga tugir mbok nzigirga fhu. Mani vhira za mba pharar muunjirim, nta vizina gegirga njasjka ki. Mani vhira mbarkirga bigi mbatigir muunjirim, nta kha nuianan farfarga njasjka ki. Mani wani wo vuzvugar mba bigir muunga njasjka ki.

⁷ Mani Fhe Bakime buni vhuinj bun suanga njaarar muunji thugirga, mba ruanruangi sik mba khin ki kakagi mbok thav, kirar hirga. Ana kirar higip, mani phorgip shogirga. Ana mani phorgip shogip, mani kambarav, mani shogirim, mani ringirga.

⁸ Ana mani shogirim, mani ringirga, manin khumani ngu bakimen tuav bakime rigip kirga. Nza mba ngu bakime vhunama sav, khan nzuai, Sodom o Idzip. Mbe mba ngu bakimera fhum mani Guma Bakime ndi khanararej ga ntorgap, ana shogim, ana ringi.

⁹ Mba gumanin khumani maan kirga, za kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi thari, gum za

11:5 Wkp 10.2; 2 Sml 22.9; 2 Kin 1.10-12; Sng 97.3; Jer 5.14; Hos 6.5

11:6 Kis 7.17-19; 1 Sml 4.8; 1 Kin 17.1 **11:7** Dan 7.7; 7.21; Sek 14.2; Ru 13.32; VB 9.2; 12.17; 13.1; 13.5-7; 13.11; 17.8 **11:8** Ais 1.9-10; Ru 13.34; Hi 13.12; VB 14.8; 18.10; 18.24

kha nuianan ki fhavi thari, za kha nuianan ki kaa thari, za kha nuianan ki ŋgui bakivir ki gumgi gu mbigi, mbe ra phuni khegene figen phorgip, mbe mani khumani ganinga. Mbe fhura gumgi thari ganirim, mbe mani khumani ndi mbogar tigirga fhu.

¹⁰ Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, mani ringi ne suanv mani khumani ganiv ndikndigirga. Mbe ndikndigip ŋgavir muunv, bigir vhuuin fhura wari won kivntogir nninga. Ne khan muunggi, mba Fhe Bakimen kamthoon gumani, mani zaa mbatigar kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga nningi.

¹¹ Mba ra phuni khegenen figen phorgap vhezgim, Fhe Bakime taagiap binbin mani ga nningim, mani taagia khavgia thigi. Mani taagia khavgia thigim, mba gumgi gu mbigi mani gangip guigira ririva mbatigar muungirga.

¹² Mani khavgia thigap, guma kamthoon mbe mbararagim, ana Hevenan kav khiriv, manin kaav khan mani ga nzuai, “Nko khan ziv naanri.” Manin pana gumgi mani garav kim, mani vov, buiva vhen vergim, mba buip mani ndigap ndav, Hevenan ndagi.

¹³ Mani Hevenan ndavra thagim, khimkhiga baki guarara mbuim, mba ŋgu bakimen figa muen za mbatigim, mba ŋgun khan muungia mbur ki, fari bavera fethigi figivenra mbur ki. Mba khimkhik muungim, 7,000 gumgi gu mbigi vhezgi. Mba ki gumgi gu mbigi, mbe guigira ririva mbatiga muungiap, mbe kha Hevenan ki Fhe

11:10 VB 12.12; 13.8; 16.10 **11:11** Ese 37.5-14; VB 11.9 **11:12**
2 Kin 2.1; 2.5-7; 2.11; Ais 14.13; FG 1.9; VB 12.5 **11:13** VB 6.12; 8.5;
14.7; 16.9; 16.18

Bakime zi ndi vun kuamkuagi.

¹⁴ Mba fharigi simtiga bakimera thigi simtiga bakime, ana higap vhezgim, tuga tivanenra kegip, mba fharigi simtigani thigi simtiga bakime, ana hirga.

Harathigi enser won mbariva bi.

¹⁵ Mba harathigi enser won mbariva bim, gu mbararagim, mba Hevenan ki gumgi gu mbigi khiriv kaav, khan nzuai, “Nza Guma Bakime gum ana mba taagip won gumgi gu mbigi ndir zav suanjiap farasarigi guma, mani ntigem za kha nuiana gari ngui vhirve gari guman pana nkasnkani ki. Nza Guma Bakime, ana ngui vhirve gari guman pan kiv, ana zazera mbara muungip kirga.” C

¹⁶ Mba gumgir pani, mbe Fhe Bakime niman wari won mpirmpirigi ga piigi, mbe zam wari wo thivi phirgiap, wari won nkoo ndi nuiana segap, Fhe Bakime rotu mbui.

¹⁷ Mbe ana rotu mbuav khan nzuai,

“Guma Bakime, ndu Za Nkasnka Bakime Ki Fhe Bakime ma.

Ndu za kha bigi gari nkasnka ki.

Ndu ntige khar ki, ndu vhira fhum guarara ki.

Ndu won nkasnka bakime ndigap, ndu guigira ngui vhirve gari guman pan ki.

11:14 VB 8.13; 9.12; 15.1 **11:15** Kis 15.18; Sng 10.16; Ais 27.13; Dan 2.44; 7.14; 7.27; Oba 1.21; VB 10.7; 12.10; 19.6 **C 11:15** Mbe Grikar kaman, “Mba guma, ana anan farasarigi, ana taagip ana gumgi gu mbigi ndirga,” mbe kha zin ana rigi, “Krais.” **11:16** VB 4.4; 4.10; 5.8; 19.4 **11:17** VB 1.4; 1.8; 4.8; 15.3; 16.5; 19.6

Maan muunḡiap, nza ne nzuav ndun ndikndigap,
ndu phorga nzuai.

18 Mba Fhe Bakime khotḡigi fhuv gumgi gu mbigi,
mbe guigira ndavi shigi.

Ndu ntige wo ndav shiri bakime ndi khivirga tuk,
ana ntige higi.

Ntigem, mba vḡizgi gumgi gu mbigi, mbe ndu
nima thivgirim, ndu mbe muunḡi tivi ga
suanḡv, mbe suanga tuk ma.

Ntige vḡira, ndu vheza vhuun won ḡaara gumgi
ndun kamthoonḡ gumgi, ndu mben nḡnga
tuk ma.

Ndu mben nḡḡv, ndu vḡira won rivi gumgi gu
mbigir nḡḡv, mba zi ki gumgi gu mbigir
nḡḡv, mba zi ki fhu gumgi gu mbigi, ndu
vḡira vhezar mben nḡnga.

Ndu kha nuiana farfagi gumgi, ndu ntigem, mben
farfarga tuk ma.”

19 Mba gumgir pani suanḡim, Fhe Bakime
enseri, mbe Hevenan Fhe Bakime Phenā thima
fhirgi. Mbe ana fhirgiap, garim, Fhe Bakime
Suanḡi Kaman Vurenḡ Ki Kovsik, ana phenā
vhen kirara ndarav ki. Mba buip vhekvhegap,
fhura shikshiga ndogi, khikhii bakivi him, buip
phirerim, khimkhik kha nuianan him, mbok ais
fara muunḡiap nzi.

Satan Wo Ntirir Kov, Mbe Za Mbatigi.

11:18 Sng 2.1; 2.5; 46.6; 110.5; 115.13; Dan 7.9-10; Ro 2.5; VB 6.10;
10.7; 13.10; 18.6; 19.5; 20.11-13 **11:19** Hi 9.4; VB 8.5; 15.5; 15.8;
16.18; 16.21

12

Zon mbiga garav, kuruga bakime gangi.

¹ Gu mbaram gari harigi khesharigi bigenra kha buivar hīgi. Mba bigen khan muunji. Gu mbiga mbe garim, ana shaa shari fara muunjiap, ana sharigi. Gu kini garim, ana ana suani piin ki. Gu 12 thigi njkaa garim, nta khorshiga fara muunjiap ana panan fegi.

² Mba ndavar ki mbik, mba ndavar ki tar ana mbuim, ana ana tir zav, ana zaa ndi. Ana maan muunjiap, khiriv, nzii.

³ Gu wom garav, gu harigi khesharigi bigina mbe garim, ana buivar hīgi. Mba bigin khan muunji. Gu kuruga hiva ruma garim, ana ki. Ana harathigi pani kim, phikthigi koo anan pana bavira ki. Anan panin harathigi ngui vhirve gari guman pan fi khorshigi fara muunji khorshigi bisanrire, anan panin fegi.

⁴ Anan piinj mbu buivar ki njkaa, ana za nta biav, za nta fov, nuiana sui. Mbe kha buivar ki njkaa, mbe nta shigap, phina phuni khegenen mbarigi fara muunji. Ana phina mbe, ana za ana fuav, nuiana suegi.

Mba kuruk mba tara tir za mbui mbiga nima thigi. Ana khuenj nzuav mba mbigar rargi, ana mba tara tivara tharim, ana ana thuigirga.

⁵ Mba mbik nguga ruagi. Mba tar, Fhe Bakime ana farasarigi. Ana aina mpiinsiga suirav, khan tigip njkasnjagip, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganiv, mben kora muunjirga fhu. Mba mbik mba

nguga ruagira thagim, mbe vhemkora mba tara ndiga nda vov, Fhe Bakime niman ana wo ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga niman vugi.

⁶ Mba mbik, ana ra vov, gumgi ki fhuv njanen vugi. Mba njanen Fhe Bakime ana nzuav bevahegi njanen ki. Mbe mba njanen, mbe 42 kinin, mbe mban anan niñv, ana ganinga.

⁷ Ana maan kim, mbe ntigem Hevenan ntara bakime khavgi. Maiker won enserir kov, mbe mba kuruga bakime phorgip shogirga. Mba kuruga bakime won enserir kov, mbe ntara ngarkav, mbe phorgi shogirga.

⁸ Mbe mba ntara kambarav, mbe mbevarga nkashka ki fhuvava. Maan muungiap, mbe wom fhura mbe ganirim, mbe Hevenan kegirga tukti gi fhuvava.

⁹ Maan muungiap, Fhe Bakimen enseri, mbe mba kuruga bakime, mbe ana fekhingi, ana zergi. Ana mba fhum ki kuruk ma. Mbe kha zin ana kaai, Satan. Ana bunin, “Za Kha Nuianan Ki Gumgi Gu Mbigi Ga Si Guma” ma. Ana za kha nuianan ki gumgi gu mbigi guiguigim, mbe tivi mbatigi ga mbui guma ma. Mbe ana fekhingi, ana kha nuianan zergi. Mben ana enseri, mbe vhira mbe fuasuim, mbe vhira kha nuianan zergi.

¹⁰ Gu mbararagim, guma kamthoon mbe Hevenan kav, khiriv kaav, khañ nzuai, “Nza Fhe Bakime ntigem taagia nza ndigi. Ana nkashka, ana ntigem za kirar higi. Ana ntigem nzan ngui

12:6 VB 11.2-3; 12.4 **12:7** Dan 10.13; 10.21; 12.1; Zu 1.9; VB 20.2 **12:8** Stt 3.1; 3.4; 3.14; Ru 10.18; 22.31; Zo 12.31; VB 9.1; 20.2-3
12:10 Jop 1.9-11; Sek 3.1; VB 11.15; 19.1

vhirve gari guman pan ki. Ana taagip wo gumgi gu mbigi ndir zav kha guman farasarigi. Ana won zi bakime gum nkasnka bakime ndi khivigi. Ne khan muunji, mba nza phorgip guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi bunin mbe sav, mbe nzuav nzuai guma, ana Fhe Bakime niman, ana ra gu maan buni mbe sav, mbe nzuai. Ana ntigem Fhe Bakimen enseri ana fega niñ khingi.

¹¹ Nza phorgap guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, mbe ntara mbuav, wari won pana guma kambarav, ana mbeviggi. Mbe Sipsiva Nguga vizin gum mbe Fhe Bakime buna vhuuen bun nzuai, nen panan ana mbeviggi. Mben pana guma mbe shogim, mbe vhizi, mbe nen rivi fhu. Mbe nzerara kha nuianan kirga ndikndik havhargi fhuvara. Mbe guigira Zisas kothigav, ana zin ngip, rimin zavra ki.

¹² Maan muunjiap, nde Hevenan ki ntiri, nde zam ndikndigiri. Nde nuian gu mbasigar ki ntiri, simtiga bakime nden hir za mbui. Satan nkon han zergi. Ana guigira ndav shigi. Ne khan muunji, ana vhira kanji, ana kha nuianan kirga tuga tivanenra.”

¹³ Mba kuruk kanjim, mbe ana fega nuiana khingim, ana mba tara tegi mbiga zitigir zav, ana ndi gari.

¹⁴ Mbe maan muunjiap banga bakime viganin mba mbiga sararim, ana gegap, wo nanen gumgi ki fhu nanen ngirga. Ana ngigip, mba kuruga thav, samra kirga. Ana mba nanen kirga, mbe tuituigip

ana ganiv, mban ana niñv kirim, mpari mpuveni khegtirive figeñ phorgi vhezgira.

¹⁵ Mba kuruk mbara won kamthoon mbi ndi mbai. Mba mbi, ana mbi bakime fara muunjiap, mba mbiga zin vui. Mba kuruk khueñ vuzvugi, mba mbi mba mbiga zin ngip, ana ndigi ngigirga.

¹⁶ Nuian mba mbigar kurkurigi. Nuian fhomsigerim, mba kuruk mbai mbi, anan veri.

¹⁷ Maan muunjiap, mba kuruk, ana guigira mba mbiga nzuav ndav shigi. Ana maan muunjiap vov, ana mba ki tari gu nzig, ana mbe shogir za mbui. Mba gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime nzuai tivi zin vov, Zيسان buna vhuueñ bun nzuav, ana zin vui.

¹⁸ Mba kuruk vov, mbasik taan thigav ki.

13

Ruanruangi siga phunini higi.

¹ Gu mbaram garav, gu ruanruangi siga mbe garim, ana mbasigar higi. Ana harathigi pani kav, ana phikthigi koor ana panan ki. Ana vhira ngui vhirve gari guman pan fi khorshiga fara muunji phikthigi khorshigi bisarire ana koor fegi. Ana panin buni mbari ki. Mba buni, nta mbarkirga bunin Fhe Bakime mbevav, ana nzii buni ma.

² Gu mba ntige gari ruanruangi sik, ana ruanruangi pusi bakime fara muunji. Mba sik, mbe kha zin ana rigi, repat. Ana nkari, bear nkari fara muunji. Ana kamthoon, raion kamthoon fara muunji. Mba kuruk won nkasnkar mba

12:15 Ais 59.19 **12:17** Stt 3.15; 1 Ko 2.1; 1 Zo 5.10; VB 11.7; 13.7; 14.12; 20.4 **13:1** Dan 7.2-3; 7.7; VB 12.3; 17.3; 17.7-12 **13:2** Dan 7.4-6; VB 12.4; 12.9; 16.10

ruanruangi siga niingi. Ana ana muungim, ana ara fara muungiap, ngu vhirve gari guman pan kim, ana nkasjka bakimen ana niingi.

³ Mbe fhum anan rimingen nzuav mbe ana pana mbe segim, ana za rimin za muungi. Mbe ana segi sum, ana kungim, ana taagia nzerigi. Kha gumgi gu mbigi, mbe ruanruangi siga gangiap, ngava mbatiga muungiap, ana zin vui.

⁴ Mba kuruga bakime won nkasjkar mba ruanruangi siga niingim, mba gumgi gu mbigi ne nzuav ana rotu mbuav, vhira mba ruanruangi siga rotu mbui. Mbe mani rotu mbuav kha nzuai, “The kha ruanruangi siga fara muungi? The ana shogirga tukti?”

⁵ Fhe Bakime fhura mba ruanruangi siga garim, ana kama bakime nzuav kaav, Fhe Bakime nziv, ana mbevi buni nzuai. Ana 42 kinin mba tivar muunga, nkasjka kegirga.

⁶ Ana maan muungiap won kamthoon ntarav, Fhe Bakime zii. Ana vhira buni mbatigir Fhe Bakime zi nzuav, ana vhira buni mbatigir ana ngu nzuav, vhira mba Hevenan ki enseri gu gumgi gu mbigi, ana vhira buni mbatigir mbe nzuai.

⁷ Fhe Bakime fhura ana garim, ana anan gumgi gu mbigi phorga shogap, mbe kambarav, mbe mbevigi. Ana mbe mbevav, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ganinga nkasjka ndigi. Ana za kha nuianan ki fhavi ganiv, za kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi ganiv, za kha nuianan ki kaa, za kha nuianan ki ngu bakivir ki gumgi gu mbigi, ana

13:3 VB 13.12-14; 17.8

13:4 VB 18.18

13:5 VB 11.2; 12.6

13:5 Dan 7.8; 7.25; 11.36

13:6 VB 12.12

13:7 Dan 7.21; VB

11.7; 11.18; 12.17; 17.15

za mbe ganinga.

⁸ Fhum guarara Fhe Bakime zungum kha nuiana muungu, Fhe Bakime wo gumgi gu mbigir zirir mba zazera mbara muungu ki gava khergi. Mba gumgi gu mbigi, mbe ziri mba zazera mbara muungu ki gavar ki fhuv, mbe mba ruanruangi siga rotur muunga. Mba gap, ana Sipsiva Ngugar gap ma. Mbe fhum mba Sipsiva Nguga shogim, ana rimgi.

⁹ Guma khuarani ki, ana tuituigip kha buni mbararari.

¹⁰ Fhe Bakime binan kir sanv guma the farasararga mba guma binan kirga. Ana maan muungu ntari ga mbui kozan shogirim, rimin zav farasarigi guma, mbe ntari ga mbui kozan ana shogirim, ana ringirga. Mba khesharigi tivi nden hirim, nde guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, nde khar thigip havhargip, ana kothigi ndikndiga suirav havhargiri.

¹¹ Gu mba buni mbararav, mbaram garim, harigi ruanruangi siga mbe nuiana vhen kegap, higap, ndai. Ana panangen koma phunini ki. Mba komani sipsiva nguga komani fara muungi. Ana nzuai buni, kuruga bakime nzuai kamthoonj fara muungi.

¹² Mba zungum higi ruanruangi sik, ana mba fharigi ruanruangi siga han kav, ana mba fharigi ruanruangi siga han, za ana nkashkagi ndigi. Ana kav, ana za kha nuian gum anan ki gumgi gu mbigi, ana mbe garav mbe mbuim, mbe za mba

13:8 Kis 32.32; Sng 69.28; Dan 12.1; Fi 4.3; VB 3.5; 5.6; 17.8; 20.12-15; 21.27 **13:10** Ais 33.1; Jer 15.2; 43.11; Mt 26.52; VB 14.12

13:11 VB 11.7

fharigi ruanruangi siga rotu mbui. Mba ruanruangi sigar pana mbe, ana fhum sumameen shiav, ana za rimin za muunjiap, ana sumameen kumgi.

¹³ Mba zumgum higi ruanruangi sik, ana mirikori bakivi ga mbui. Ana mbui mirikor mbe khan muunji. Ana za mba gumgi gu mbigi ringi niman, ana vhava mbuim, vhav Hevenan kegap, nuianan zeri.

¹⁴ Fhe Bakime fhura ana garim, ana mba fharigi ruanruangi siga niman mbarkirga mirikori ga mbui. Ana mba tiva mbuav, ana ne nzuav guigira kha nuianan ki gumgi gu mbigi guiguigi. Ana khan mba gumgi gu mbigi ga nzuai, “Nde kha ruanruangi siga tuma kargip, ana zi ndi vun kuamkuari. Mba ruanruangi sik, mbe fhum ntari ga mbui kozar ana shogim, ana ringi fhuvara. Ana mbara muunjiap khar ki.”

¹⁵ Fhe Bakime vhira fhura ana garim, ana binbin mba ruanruangi siga tuma kargi bigina ningim, ana buni nzuai. Maan muunjiap, mba ruanruangi siga tuma kargi bigina rotur muun thagi gumgi gu mbigi, mbe mba kargi bigina tum ana suanrim, mbe mbe shogirim, mbe vhezirga nkasnka ki.

¹⁶ Mba zumgum higi ruanruangi sik khan tiga nzuaim, mbe anan tum o, zi za mba gumgi gu mbigir nivkirir o, mben guva farve ga rigi. Mba guma gu mbiga the thagi fhuvara. Mbe fhura ki gumgi gu mbigi o, mbe ziri bakivi ki gumgi gu

13:13 Lo 13.1-3; 1 Kin 18.24-39; 2 Kin 1.10-12; Mt 24.24; 2 Te 2.9

13:14 Lo 13.1; 13.4; 2 Te 2.9-10; VB 12.9; 19.20 **13:15** Dan 3.4-6; VB 16.2; 19.20; 20.4 **13:16** VB 14.9; 19.20; 20.4

mbigi, o, mbe ηkɪa vɪrve ki gumgi gu mbigi o, mbe bigi sosuagi gumgi gu mbigi o, mbe bikbɪgi gumgi gu mbigi o, mbe fhura ηaara khina mbui gumgi gu mbigi, mbe za anan tum o zi mben ηjvkiri o mben guva fari kirga.

¹⁷ Guma o mbik mba ruanruangi siga zi ki fhu o, ana tum ki fhu, ana harigi gumgi han mbe bigi ga vhezgirga tukti fhuvara. Mbe vhira harigi gumgi, mben han, mbe bigi ga vhezgirga tukti fhuvara.

¹⁸ Guma ndikndigi vhuuɪn kɪv, ana kha bigi nɪnge kanjirga. Bigi vɪrve kanji guma, ana tu-ituigip kha ruanruangi sigar tum nɪnge kanjirga. Mba tum, ana guma mben tum ma. Mba guman tum khare, 666. a

14

Mba Sipsiva Njugar gumgi gu mbigi, mbe ηgavar kama mbui.

¹ Gu mbaram garav, gu Sipsiva Njuga garim, ana Saion Mbikshima thigim, 144,000 gumgi gu mbigi

13:17 VB 14.9-11; 15.2; 16.2; 19.20; 20.4 **13:18** VB 15.2; 17.9; 21.17 a **13:18** Mbe fhum Hibruɪn gu Grikiɪn kaman kherav, mbe mba tugen ruei ziri ki fhu. Mbe mba kheri ηkeri bevbevira nta mben ruei ziri ma. Mbe a khergi ana mben fharigi namba ma. Namba b ana mban namba 2 ma. Mbe mbara mbuav vui. Maan muunjiap, ndu guma the zi khergirga, ndu mba zi ganɪv, ana Pitari ra ganɪv, nta ruemɪv, mbe mba nzuai namba ndigirga. Mba bigi kanji gumgi, mbe kha namba 666, mba mbarkirga ndikndigir ana mbui. Mbe bigi kanji gumgi vɪrve, mbe kha ndikndigia mbui. Zon Sisar Nero ga suan za mbui. Ana fhum Rom gangi ηgui vɪrve gari guman pan kegi. Ana kav, ana tiva mbatigar guigira Zisas khotiigi gumgi ga muunji. **14:1** Ese 9.4; VB 3.12; 5.6; 7.3-4; 13.16

ana phorga thivgi. Mba Sipsiva Nguga zi gum ana Ndia zi, mba zini Fhe Bakime nduara fhum mba zinin mbe njvkiri khergi.

² Gu mbe garav, gu khikhima vhuuṅ mbararagim, ana Hevenan kegap hi. Gu mba khikhim mbararagim, ana mbi fombai khikhim bakime fara muṅgiap, ana vhira buip phireri khikhim bakime fara muṅgi. Gu mba khikhim mbararagim, ana musiga fara muṅgi. Ana mbe gitagi shogim, ana khikhima vhuuṅ hi fara muṅgi.

³ Mba gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime ṅgui vhirve gari guman pan pigi mpirmpiriga nima thivgiap, vhira mba ṅamki fethigi bigi nima thivgiap, mba gumgir pani niman thivgiap, ṅgava kama mbe mbui. Mba 144,000 gumgi gu mbigi, Fhe Bakime kha nuianan ki gumgi gu mbigi rigar mbera vhezgi. Maan muṅgiap, mbe nduarira mba ṅgava kangirga.

⁴ Mba gumgi, mbe ruarir gumgi gu mbigi wari kii tivi ga mbuav, mbe vhira harigi tivi mbatigi ga muṅgi fhuvara. Mbe guigira Fhe Bakime niman ṅgaravra ki. Mbe guigira Fhe Bakime niman ṅgarigi. Mbe mba Sipsiva Nguk vui ṅani, mba gumgi gu mbigi mbe za ana phorga mba ṅanin vui. Fhe Bakime mba gumgi gu mbigi, ana mbe vhezgim, mbe mba gumgi gu mbigi kharav, fharigi gumgi gu mbigi ma. Mbe ana gumgi gu mbigi kiv, vhira mba Sipsiva Ngugar gumgi gu mbigi kirga, mbe mba minan fharigi mban baari fara muṅgi, mbe

nta ndigap, fharav Fhe Bakime ndii.^a

⁵ Mbe guiguigi buna thuenj suanji fhu. Zakira fhuvara! Mbe bigin thuenj nzuav simtik ki fhuvara.

Fhe Bakime enser phuni khegene, ana buna vhuuej bun nzuai.

⁶ Gu mbaram harigi enser mbe garim, ana gegap, vhu guarara rigira kha buiva shaara khingia vui. Ana zazera mbara muunjiap ki buna vhuuej ki. Ana mba buna vhuuej bun kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga nzuai. Ana mba buna vhuuej bun za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga nzuav, za kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu mbigi ga nzuav, vhira za kha nuianan ki fhavi ga nzuav, za kha nuianan ki kaa ga nzuav, za kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi ga nzuai.

⁷ Ana khiriv kaav, khanj nzuai, “Fhe Bakime za kha nuianan ki gumgi gu mbigi muunji tivi mbatigi ga suanjv mbe suanga tuk higi. Maanj muunjiap, nde ana riviv, ana zi ndiv, vun kuamkuari. Nde kha Heven gu nuiana mbuav, mbasiga mbuav, kha nuianan ki mimiri ga muunji Fhe Bakime, nde anan rotur muunri.”

⁸ Gu garim, harigi enser mba fharigi enser zin zi. Mba fharigi enser zin zi enser, ana khanj

^a **14:4** Mbe Grikar kaman khanj nzuai, mbe mbigi riga kuigi fhuvara. Mbe bigi kanji gumgi vhirve, mbe kha ndikndiga mbui. Ana tuituigiap Fhe Bakime vuzvugi tivi zin vugi gumgi gu mbigi vhunama sav suanji. Mba gumgi gu mbigi, mbe mbarkirga tivi mbatigi ga muunji fhuvara. **14:5** Sng 32.2; Sef 3.13; Ef 5.27

14:6 Ef 3.9-11; VB 8.13; 13.7 **14:7** Neh 9.6; Sng 124.8; FG 17.24; VB 10.6; 15.4 **14:8** Ais 21.9; Jer 51.8; VB 17.2; 18.2-3; 18.21; 19.2

nzuai, “Babiron ngu bakime za mbatigi. Ahan, ana mbatigi! Kha ngu bakime Babiron, ana za kha gumgi gu mbigi ga muungim, mbe kha tiga havhargiap, anan tivi mbatigi zin vui. Mbe ana ruarir mbigi gu gumgi wari kiiiv, wari ndi tivi mbatigi zin vui. Ana waina havharar mbe ndiii, mbe ana pi fara muunggi.” b

9-10 Gu garavra kim, harigi enser mbe mba fharigi enserni zin zi. Mba mani zin zi enser khiriv, kaav, kha nzuai, “Maan muungip, guma gu mbiga the kha ruanruangi siga rotur muungv, ana tuma kargi bigina rotur muunga, anan tum ana njivkirar kirga o, anan farver kirga, mba khesharigi guma o mbik, ana guigira Fhe Bakimen ndav shiri bakime ki wainan mbegirga. Fhe Bakime mba wain, ana mbiiin, ana tin tigirga fhu. Zakira Fhuvara! Ana guigira won ndav shiri bakime siv, mba thama suarga. Ana mba mbe muunggi tivi mbatigi ngarkar sanv maan muungirga, mba gumgi gu mbigi ana mbegirga. Mba Fhe Bakime enseri gum mba Sipsiva Nguga niman, mba gumgi gu

b 14:8 Zon kha gava khergi tugen, Babiron ngu bakime, ana fhum mbatigiap ki. Maan muungiap, bigi kanji gumgi vhirve kha ndikndiga mbui. Ana Babiron guara nzuai fhuvara. Mbe kha ndikndiga mbui, ana mbe Babironi fhum muunggi tivi mbatigi, ana nta nzuav, mba harigi fhain ngu mbatigi, ana tivi mbatigi ga mbuav, kir Fhe Bakime segi. Ana mba ngu bakime vhunama si. Mbe mbari kha ndikndiga mbui, ana Rom fhain ki ngui bakivi ga nzuai. Ndu 1 Pita 5.13 ki buni gani. Mbe mbari kha ndikndiga mbui. Kha zi Babiron, ana mba za panan Kraiis gum ana sios ga kegi gumgi gu mbigi ga nzuai kamej ma. 14:9-10 VB 13.12-17 14:9-10 Stt 19.24; Sng 11.6; 75.8; Ais 51.17; Jer 25.15; Ese 38.22; VB 15.7; 16.19; 18.6; 19.20; 20.10; 21.8

mbigi, mbe sarfa kiman vhavar, mbe zaa mbatiga guarara ndirga.

¹¹ Mba vhava thuur zaar mben niḡv, vun mbar naanv, zazera mbara muḡgip kirga. Mba gumgi gu mbigi, mbe mba ruanruangi sik gum mbe ana tuma kargi bigin, mbe mani rotu mbui. Mbe vhira ana zin tuma ndigi. Mbe ra gu maan vhuksuegirga tuktigi fhuvara.”

¹² Mba khesharigi tivi khuen nza khivi, nza guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, nza thigi havhargip kiri. Nza mba gumgi gu mbigi, nza Fhe Bakimen tivi zin vov, nza guigira Zisas kothigi ndikndik, nza ana suirigi.

¹³ Gu mbaram guma mbe kamthoon mbararagim, ana Hevenan kav kaav, khan nzuai, “Nde khan muḡgip kha buni khergiri, ‘Ntige gum zungum mba guigira Guma Bakime kothigap vhezgi gumgi gu mbigi, mbe zazera mbara muḡgip, ndikndigiri.’ ” Fhe Bakimen Njina Naar vhira ne nzuai, “Mbe guigira ndikndigiri. Ne khan muḡgi, mbe mba mbui ḡaara mbatik, mbe ana thav, mbe vhuksuri. Mbe fhura ḡirga fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe mba muḡgi tivir vhuin, nta vhira mbe phorgip ḡirga.”

Kha nuianan ki mba tegim, nta ndirga tuk ma.

¹⁴ Gu mbaram garav, gu buiva hura mbige garim, kha nuianan ki gumgi nza fara muḡgi guma mbe niḡge perigi. Ana gorar muḡgi ḡgui

14:11 Ais 34.10; VB 13.12-17; 19.3 **14:12** VB 12.17; 13.10 **14:13**
1 Ko 15.23; 15.58; 1 Te 4.16; 2 Te 1.7; Hi 4.10; VB 20.6 **14:14** Ese
1.26; Dan 7.13; VB 6.2

vhirve gari guman pana khorshigar fagi. Ana farver ana guigira birgi kos suirigi. ^C

¹⁵ Gu garavra kim, harigi enser mbe, ana Fhe Bakime Phena vhen kegap, kirar higi. Ana higap, khirip, mba buiva hura perigi guman kaav, khan nzuai, “Ndu won kos ndigi ngip, won mba gori. Kha nuianan ki mba za givigi. Maan muungiap, ntigem mba mba gorirga tuk ma.”

¹⁶ Ana maan nzuaim, mba buiva hurige perigi guma, ana won kos suirav, ngiav, verav, nuianan mba givigi mba, ana nta gori.

¹⁷ Gu mbaram garav, harigi enser mbe, ana Hevenan Fhe Bakime Phena vhen kegap, kirar hi. Ana vhira birtik mbatiga muungi kos, ana ana suirigi.

¹⁸ Gu mbaram garav, harigi enser mbe, ana Fhe Bakime nzuav ofari mbui artar han kega zi. Mba enser, ana vhava gari naar ki. Ana khirip, mba guigira birgi kos suirigi enser kaav, khan ana nzuai, “Kha nuianan ki wain vhiigi za givigi, ndu maan muungiap mba won kos birtiga ndigip, kha nuianan ki wain vhiigi goriv, nta ndi phogar vho.”

¹⁹ Ana ne nzuaim, mba enser won kos ndigap, ngiav, vergap mbu nuianan wain vhiigi gorav, nta ndi phoga vhui. Ana nta ndi phoga hvov, nta fov, mba wain vhiigi thiphogap, nta nduui kiman muungi tenk bakime vhee sui. Mbe nta thiphogip, nta numin zav, maan nta mbui. Mba tiv, mbe guigira Fhe Bakimen ndav shiri panpana vhui tiv ma.

C **14:14** Ndu Dan 7.13 ganiri. **14:15** Jer 51.33; Jol 3.13; VB 14.18; 16.17 **14:18** Jol 3.13; VB 16.8 **14:19** VB 19.15

²⁰ Mbe mba ngu bakime kirar, mba tenk, mbe anan mba wain vhigi, mbe nta thiphogap, nta mbikmbigim, vizin mba tetengan ka hav, mpi fara muunji, za mba nuiana kharav, ana vov 300 kiromitar vugi. Ntan vizin vhuungia nda vov, guma pana shiin kharigi fara muunji. d

15

Harathigi enseri, mbe harathigi bigi mbatigi guarira suigi.

¹ Gu mbaram garav, gu harigi khesharigi bigina guarara garim, ana Hevenan higim, gu guigira ngava mbatiga muunji. Gu garav, harathigi enseri garim, mbe kha nuianan ki gumgi gu mbigir farfarga harathigi bigi mbatigi guarira, mbe nta suigi. Mba bigi mbatigi, nta za vhezgirga, wom harigi bigina mbatik the higirga fhu. Mba harathigi bigi mbatigi hegip, guigira Fhe Bakime ndav shiri vhezgirga.

² Gu mbaram garav, gu mbasiga mbe garim, ana gras gu vhava fara muunji. Gu vhira garim, mba ntara mbuav, mba ruanruangi siga phorga shogav, ana mbevav, vhira ana tuma kargi bigina mbevav, vhira ana tum gu zi mbevigi gumgi gu mbigi, mbe mba grasa fara muunji mbasiga taan

14:20 Ais 63.3; Kra 1.15; Hi 13.12; VB 11.8; 19.14-15 d **14:20**
 Bigi kanji gumgi vhirve kha ndikndiga mbui. Mba ngu bakime, ana Zerusarem ma. Mbe Grikar kaman mbe “1,600 stadia” khergi. Nza ntige wari wo nzuai thinj mbugum, nza khan nzuai, 300 kiromita. Nza vhira tuituigiap kanji fhuvara. Zon, ana guigira 300 kiromita nzuai o, ana mba 1,600 ana harigi bigen ga nzuav ne khergi. Nza kanji fhuvara. **15:1** Wkp 26.21; VB 12.1-3; 14.10; 15.6-7; 21.9
15:2 VB 4.6; 5.8; 13.15-17; 14.2; 21.18

thivgia ki. Mbe thivgiap, Fhe Bakime mbe niingi gitagi suigiap, thivgiap ki. ^a

³ Mbe kav, Fhe Bakimen njaara guma Moses gum Sipsiva Nguk muunji ngava mbui. Mba ngav khan muunji,

“Guma Bakime, ndu Za Nkasnka Ki Fhe Bakime ma. Ndu mbarkirga njaari nta nkasnka ki.

Ndu guigira njaari bakivi, ndu nta mbui.

Nza mba njaari garav, nza guigira ngava mbatiga mbui.

Ndu za kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu mbigi gari, ngui vhirve gari guman pan ma.

Ndu mbui tivi, nta za nzerigi.

⁴ Guma Bakime, ndu nduara, ndu za ngaravra ki.

Maan muunjiap, kha gumgi gu mbigi, mbe za ndun riviri.

Mbe ndun riviv, ndu zi ndiv vun kuamkuari.

Kha nuianan ki gumgi gu mbigi za ziv, ndun rotur muunji.

Ne khan muunji, ndun tivir vhuun za kirar higi.”

⁵ Kha bigi higim, gu nta zi mbugum Fhe Bakime Sher Phena garim, mba Guigi Guarara Ngarigi Rum, ana fhogi. Mba Fhe Bakime Sher Phen, ana guigira buni guari ndi hian tigi.

⁶ Gu garav, gu harathigi enseri garim, mbe gui-

^a **15:2** Kha saptan buni vhirve, nta Moses nengegi buni fara muunji. Moses Idzivin farfar zav bigi mbatigi ga mbuim, nta hegi. Mba Isrerin, mbe Idzip thav, vov, mbasik sharav, muen higap, mbe mbasik taanja thivgiap kav, Moses Isrerin kov, mbe Fhe Bakimen ngava mbui. Ndu Taagia Ndigi o, Kisim Bek 15 ganiri. **15:3** Kis 15.1; Lo 31.30; Sng 92.5; 111.2; 139.14; 145.17; VB 11.17; 14.3; 16.7 **15:4** Sng 86.9; Ais 66.23; Jer 10.7 **15:5** Kis 38.21 **15:6** VB 15.1

gira kha nuianan ki gumgi gu mbigir farfarga, harathigi bigi mbatigi guarira suigiap, Fhe Bakime Sher Phenan kegap kirar hi. Mbe rinenan muunji shagi vhuuin guarira, nta guigira ngara garav, guigira vhekvhegi, mbe nta shargi. Mbe nta shargiap, mbe gorar muunji reri mparavi bakivi rigi, nta mbe fheenphugi vhagi.

⁷ Mba fethigi namki bigina, mbe harathigi gorar muunji thuuri, ana nta ndiga zav, mba harathigi enseri ga ndii. Mba thuuri zazera mbara muunjiap ki Fhe Bakimen ndav shiri baki guar mba thuurir ki.

⁸ Fhe Bakimen vhava naarar thuur, ana nkasnka Guigi Guarara Ngarigi Ruman givav ki. Guma the ana phenan vhen ngirgirga tukti fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe mba harathigi enseri, mba harathigi bigi mbatigir, mbe ntan ngarigi thugirim, mbe za mba Fhe Bakime Phenana vhen ngirgiga.

16

Mbe mba harathigi thuuri, nta Fhe Bakimen ndav shiri bakime ki, mbe mba ndav shiri bakime sia sui.

¹ Gu mbara mbararagim, guma mbe kamthoon Fhe Bakime Phenana vhen ka nzuai. Ana nzuav khiriv, mba harathigi enserir kaav, khar nzuai, “Nde mba harathigi thuuri Fhe Bakimen ndav shiri bakime ntan ki, nde nta siv, kha nuiana suri.”

15:7 2 Te 1.9; VB 4.6; 4.9; 10.6; 14.10 **15:8** Kis 40.34; 1 Kin 8.10-11; 2 Sto 5.13-14; Ais 6.4; Ese 44.4; 2 Te 1.9 **16:1** Sng 69.24; Ais 66.6; Jer 10.25; Ese 22.31; Sef 3.8; VB 14.10; 15.1; 15.7; 16.17

² Ana maan nzuaim, mba fharigi enser vov, won thuuj siav, nuiana suagi. Ana ana sia suagim, nzuur meein, nta mba ruanruangi sigar tum kav, vhira anan tuma kargi bigina rotu mbui gumgi gum mbigir hegap shim, mbe ntan zaagi ndi.

³ Mba fharigi enser thigi enser won thuuj siav mbasiga suagi. Ana ana siav, mbasiga suagim, mbasik mbi gangan guma ringim, ana vizin gimgi fara muungi. Mbasik mba khesharav vizina gegi. Mba mbasigar namki bigi, nta za vhezgi.

⁴ Mba fharigi enserni thigi enser, ana won thuuj siav, phara bakivi ga suav, phara ntogi ga suav, vhira mimir kav hi mbogi phara suagi. Mba phara gu mbogi phara za vizina gegi.

⁵ Gu mbararagim, mba phara gari enser khar nzuai,

“Fhe Bakime, ndu ntige khar ki, ndu fhum guarara ki.

Ndun tivi, nta guigira nzerav, guigira ngarigi.

Ndu kha gumgi gu mbigi ndu mben tivi, ndu za nta gangiap, ndu mben hirga bigi mbatigi, ndu nta nzuaim, nta mben hi.

Ndu nzuai buni, nta guigira za nzerigi.

⁶ Mba gumgi gu mbigi, mbe ndun kamthoon gumgi, mbe mbe shogim, mbe vhezgim, mbe vhira ndun gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi.

Mbe mbe shogim, mbe vizi sia suegi.

16:2 Kis 9.10; Lo 28.35; VB 8.7; 13.12-17 **16:3** Kis 7.17-21; VB 8.8-9 **16:4** Kis 7.17-21; Sng 78.44; VB 8.10 **16:5** Sng 119.137; VB 1.4; 1.8; 11.17; 15.3 **16:6** Sng 79.3; Ais 49.26; Mt 23.34-35; VB 11.18; 13.15; 18.20

Maan muunjiap, ndu vizinan mba gumgi gu mbigi
mbatigir nningim, mbe anan mbiri.
Ne guigira, mbe muunji tivi mbatigi ngarkarav nzerara
maan mbe mbui.”

⁷ Gu wom mbararagim, mba ndiga vhuun hi ruina
mpooi artarar guma mbe kamthoon khan nzuai,

“Guma Bakime, ndu Guigira Nkasnka Ki Fhe
Bakime ma.

Ndu kha nuinan ki gumgi gu mbigi mbui tivi ga
nzuav mbe nzuai guma ma.

Khuen vhira, ndu guigi guara, ndun tivi garav,
mbe nzuav nzuai buni, nta guigi guarara,
nta vhira za nzerigi.”

⁸ Mba fethigi enser, ana wo thuun siav ra
suagim, Fhe Bakime fhura ra garim, ana shiri
guigira shigap, mba gumgi gu mbigi, ana guigira
mbe tui.

⁹ Mba ran vhava bakime, ana guigira shiri
mbatiga muunjiap, guigira tu mbatigar mba
gumgi gu mbigi ga mbui. Mbe Fhe Bakime zi
zitav, ana nziv, buni mbatigir ana nzuai. Mba Fhe
Bakime, ana mben hi bigi mbatigi gari nkasnka ki.
Ana maan mbe mbuim, mbe ndavi domdorav ana
zi ndi vun kuamkuagi fhu.

¹⁰ Mba meenthigi enser, ana won thuun siav,
mba ruanruangi sigar ngui vhirve gari guman pan
pigi mpirmpiriga suagi. Ana ana sia suagim,

16:7 Sng 19.9; VB 13.10; 15.3; 16.14; 19.2 **16:8** VB 8.12; 14.18
16:9 Dan 5.22-23; VB 9.20-21; 11.13; 14.7; 16.21 **16:10** Kis
10.21-22; Ais 8.22; VB 9.2; 9.20-21; 11.10; 13.2; 16.21

gingin bakime mba ruanruangi sigar nkasnkar piin ki ngun ki gumgi gu mbigi vharigi. Mbe guigira zaa mbatiga guarara ndi. Mbe maan mbuav, mbe wari won zeri ga biav, nta gori.

¹¹ Mbe mba ndi zaagi ga ndikndigap, mbe vhirra mbe fhavir ki nzuu, mbe nta ndikndigap, mbe Hevenan ki Fhe Bakime, mbe ana nziiv, buni mbatigir ana nzuai.

¹² Mba mporathigi enser won thuun siav, Ufretis mbi bakime suagi. Ana ana siav, ana suagim, mba mbi za mbaagiap, shaa rigi. Ana shaa rigap, mbu ra ndai fhain ki ngui vhirve gari gumgir pani ga nzuav tuav ga muungi.

¹³ Gu mbara garav, gu njina mbatiga phuni khegene garim, nta khivi gangana mbuav hegi. Nta hegap, mbevi mba kuruga bakime kamthoon kim, mbevi mba ruanruangi siga kamthoon kim, mbevi mba Fhe Bakimen kamthoon guman wo shikshigip fhura gumgi gu mbigi guiguigi guman kamthoon ki. a

¹⁴ Mba njiningi mbatigi guarira, nta mbarkirga mirikori ga mbuav, za kha ngui bakivir za kha nuianan mba ngui vhirve gari gumgir panin haa ruav, mbe mbui. Mbe mben muunrim, mbe wari won ntari ga mbui gitivi fukfugip, mbe bevahirga, mbe ntara khavirga. Mbe za kha nkasnkagi ki

16:12 Ais 11.15; 41.2; 41.25; Jer 50.38; VB 9.14 **16:13** 1 Zo 4.1-3; VB 12.3; 12.9; 19.20; 20.10 a **16:13** Mba bigi guiguigi kamthoon guma, ana mba fharigi ruanruangi sigira thigi ruanruangi sik ma. Ana mba fharigi ruanruangi sigar kamthoon guma ma. Ana mba fharigi ruanruangi sigar tuma kargi bigina rotur muun zav mba gumgi gu mbigi ga suangi. Ndu Vhagi Buni 13.11 kegip, gani ngip, 16 thigiri. **16:14** 2 Te 2.9; 1 T 4.1; Ze 3.15; VB 16.7; 17.14; 19.6; 19.15; 19.19-20

Fhe Bakime, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi muunḡi tivi gangiap, mbe suanga tuga bakimen, mbe ana phorgi shogirga.

¹⁵ Guma Bakime khaḡ nzuai, “Nde mbarara! Gu vhemkora kii guma kimin za zi farar muunḡip nden hiḡirga. Maan muunḡiap, guma ana kui fhu, ana wo shagi ndi won hara suegap ki ana ndikndigiri. Ne khaḡ muunḡi, ana fhura mbugumra ḡḡigirim, kha gumgi gu mbigi ana fhava ndera gangirga, ana nen mberirga tukḡigi fhuvara.”^b

¹⁶ Mba ḡiningi mbatigi mba ḡui vhirve gari gumgir panin kov zav, mba ḡanen zegap, mbe wari fugi. Mbe mba wari fugi ḡaneḡ, mbe Hibruin kaman kha zitir mba ḡaneḡ ga mbui, Armagedon.
c

¹⁷ Mba harathigi enser wo thuun siav, buiva suagi. Ana ana sia suagim, Hevenan Fhe Bakime Phenan ḡui vhirve gari guman pana pigi mpirm-pirigar guma kamthoon mbe khiriv kaav khaḡ nzuai, “Mba bigi vhiḡzi.”

16:15 Mt 24.43-44; Ru 12.39-40; 2 Ko 5.3; 1 Te 5.2; 2 Pi 3.10; VB 3.3; 3.18 **b** **16:15** Mba ves 15 ki kamen, ne Zisas Kraiḡ nduara suanḡi kamen ma. **16:16** Het 5.19; Sek 12.11; VB 19.19 **c** **16:16** Kha zi Armagedon, ana khaḡ muunḡi, “Megido Mbikshim ma.” Fhum Isrerir pana gumgi, mbe phorga shogap, mbe ḡui vhirve gari guman pan Zosaia mbe Megido ḡu bakime han ana shogim ana ringi. Ndu 2 King 23.29 keḡip gani ḡip 30 thiḡiri. Ndu vhiḡa 2 Stori 35.20 keḡip gani ḡip 24 thiḡiri. Maan muunḡiap, bigi kanḡi gumgi mbari kha ndikndiga mbui. Kha zi ana guigira Megido nzuai fhuvara. Mbe kha ndikndiga mbui. Ana bigin muen vhunama sav Megido ḡu vhunama dagi. Mba ntari ga mbui ḡitivi, mbe mba ḡun ḡip, mba za mbatigi za fhiri regirga. **16:17** VB 16.1

18 Ana maan nzuaim, mba buip vhekvhegap, fhura shikshiga ndogi, khikhii bakivi him, buip phirerim, khimkhik bakime kha nuianan mbui. Mba khimkhik, ana guigira kivgi. Fhe Bakime fhara guarara kha nuiana muunji tugen kegap zav ntige khar ki tugen ki, gumgi gu mbigi, mbe maan muunji khimkhiga the garim, ana muunji fhuvava.

19 Mba khimkhik mbuim, Babiron ngu bakime rigira shigeregap, figa mpuani khegene ga gegi. Kha nuianan ki ngui bakivi za mbatigi. Fhe Bakime mba Babiron ngu bakime muunji tivi ga ndirgap, ana Babiron ngu bakime muunjim, ana won wain mbi thama pi. Mba wain mbin tham, ana guigira Fhe Bakimen ndav shiri baki guar ma.

20 Mba khimkhik mbuim, mba rigikirivige, nta za mbar vegi. Mbikshii, nta vhira wom ki fhu.

21 Ais bakime mbok fara muunjiap zeri. Mba aisan simtik 50 kirogram fara muunji. Mba ais zerav mba gumgi gu mbigi, ana guigira mben farfagi. Maan muunjiap, mbe mba ais mben farfagi ne nzuav, Fhe Bakime nzii buni mbatigir Fhe Bakime suanji.

17

Ruarir gumgi gu mbigi wari kii tiva mbui mbiga bakime vheza mbatiga ndi.

1 Mba harathigi enseri harathigi thuuri suigi, mben rigar enser mbe, ana zerav khar na nzuai,

16:18 Dan 12.1; VB 4.5; 8.5; 11.13; 11.19 **16:19** Ais 51.17; Jer 25.15-16; VB 14.8-10; 17.18; 18.5 **16:20** VB 6.14 **16:21** Kis 9.23-24; VB 11.19; 16.9-11 **17:1** Jer 51.12-13; VB 16.19; 17.15; 18.16; 21.9

“Ndu zi. Mba ruarir gumgi k#v, mbe ndi mbik, ana ngu baki mbe ma. Mba ngu bakime, ana phara vhirve gaar ki. Ana won vheza mbatiga ndirga. Gu ana ndirga vhezar ndu khivirga.

² Kha nuianan ngui vhirve gari gumgir pani, mbe kha mbiga phorgap, ruarir mbigi gu gumgi wari k#v, wari ndi tivir vhirve ga muungi. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, mbe za mba tiva muungiap, mbe kivgiap, wain mbegi fara muungiap, guigira njanjangi fara muungi.” a

³ Mba enser maan na nzuaim, Fhe Bakime Njina Naar na rugim, gu garim, mba enser nan kov, gumgi ki fhuv nanen vugi. Ana nan kov, mba nanen vugim, gu garim, mbiga mbe ruanruangi sigar hiva mbe ti perav ki. Mba ruanruangi sik ziri vhirve guarira ana kharigar ki. Mba ziri, nta mbarkirga buni, mbe Fhe Bakime nz#v, mbe ana nzuai buni mbatigi ma. Mba ruanruangi sik, ana harathigi pani kav, phikthigi koo anan pana mben ki.

⁴ Mba mbik, ana hiv, gu nkari#n ki shaa sharigi. Ana vhira mbarkirga si#n vhuun mbe gorar nta muungi, ana nta wo si#ngi. Mbe vhira nk#ia vhuuin muungi si#n ana nta nz#v, vhira guigira vhez vun ndagi karigi, nta zi peer, ana vhira nta si#ngi.

17:2 Ais 23.17; Jer 51.7; VB 14.8; 18.3 a **17:2** Mba ruarir gumgi gu mbigi wari k#v wari ndi ne nzuai kamen, ne khan muungi tivi ga nzuai. Kha gumgi gu mbigi, mbe Fhe Bakime thav, mbe gumgi nduarira wari won farir kargiap, mbarivi gu tori kav, rotu mbui bigi zin vov, mba harigi tivi mbatigi zin vui. Fhe Bakime mba khesharigi tiva garim, mba tiv, ana niman, khan muungi. Guna won muun thav, vov, ruan harigi mbigi k#v, mbe ndiav ki. **17:3** VB 12.3; 12.6; 12.14; 13.1; 17.9; 17.12 **17:4** Jer 51.7; Ese 28.13-16; Dan 11.38; VB 14.8; 18.6; 18.12; 18.16

Ana nta siingiap, gorar muunggi mbi pi thama suirigi. Ana mba suirigi thama vhen, mbarkirga tivi mbatigi, nta guigira Fhe Bakime niman khurigi, nta ana vhen ki. Mba tivi gum mba mbigar tivi, ana ruarir gumgi gu mbigi wari ndi tivi mbatigi, nta mba thama givigi.

⁵ Mbe mba mbiga njvkarar zi mbe khergi. Mba zi ana bigina muenj vhunama si zi ma. Mba zi khan nzuai,

“GU BABIRON, GU ZI BAKIME GUM NKASŊKA KI NŊU BAKIME MA. GU KHA BIGINA PHUNIN NIAMUUN MA. GU RUARIR GUMGI KHV MBE NDI MBIGIR NIAMUUN GUM GU VHIRA ZA KHA NUIANAN KI TIVI MBATIGI GUARIRA NHŊGE” ma.

⁶ Gu garim, mbe za kha Fhe Bakimen gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi. Mba gumgi gu mbigi, mbe guigira Zisas kothigap, guigira ana zin vui ntiri ma. Gu mba mbiga garim, ana mbe vizi pav, ana phara nanjani mbegi guma fara muungiap nanjani. Gu mba tiva gangiap, gu ngava mbatiga muungiap, gu ndikndigi vhirve ga mbui.

⁷ Gu ngava mbatiga mbuim, mba enser khan na nzuai, “Ndu than nzuav ngava mbatiga mbui? Mba mbik, mba ruanruangi sik, ana mba mbiga ndia rui. Mba ruanruangi sik, ana harathigi pani kav, phikthigi koo ki. Mani mba bigir ntuu ma. Mba vhunama si bigen ne zorga ki. Gu nen ndu khivarga.

⁸ Ndu kha gangi ruanruangi sik, ana fhum kegi. Ana ntige wom ki fhuvara. Ana mba khin ki kakagi mbogar kegap, naan za mbui. Ana naanga, Krai za anan farfagirga. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, Fhe Bakime zumgum kha nuiana muungi, ana fhum ne kanji. Mba nuianara ki gumgi gu mbigi, mbe ziri mba zazera mbara muungiap ki biinbiin ndi gumgi gu mbigi ziri ki gavar ki fhu, mbe mba ruanruangi siga ganiv, ngava mbatigar muunga. Ne khan muungi, ana fhum kegi, ana ntige ki fhu, ana zumgum wom higirga.

⁹ “Guma ndikndik vhuuan mbui, ana tuituigip kha bigen kangirga. Mba harathigi pani, nta mba harathigi mbikshii fara muungi. Mba mbik mba harathigi mbikshii ga perigi. b

¹⁰ Mba harathigi pani, nta vhira mba harathigi ngui vhirve gari gumgir pani ma. Mba meenthigi ntiri, nta vhezgim, bavira ntige mbur ki. Mbe the ngui vhirve gari guman pan higi fhuvara. Ana higirga, ana tuga tivanenra kegirga.

¹¹ Mba fhum kegi ruanruangi sik, ana ntige ki fhu, ana mba sigarathigi ngui vhirve gari guman pana fara muungi. Ana mba harathigi ngui vhirve gari gumgir pani, ana mba mbe ma. Ana vhira za fhiri rigirga.

¹² “Mba phikthigi koo, ndu nta garim, nta mba ruanruangi sigar panan ki, nta phikthigi ngui vhirve gari gumgir pani ma. Mbe ntigar ngui vhirve gari gumgir pani kirga. Mbe rikasika

17:8 Sng 69.28; Dan 7.7; 12.1; VB 11.7; 13.1-3; 13.8-10 **17:9** VB 13.1; 13.18 **b** **17:9** Kha gumgi, mbe Rom ngu bakime nde harathigi mbikshii tin ana muungi. **17:12** Dan 7.24; Sek 1.18-21; VB 13.1

ndigip, mbe aua bavira mba ruanruangi siga phorgip ngui vhirve gari gumgir pani kegirga.

¹³ Mba ngui vhirve gari gumgir pani, mbe za wari tigip ndikndiga bavira kirga. Mbe wari wo ziri bakivi gu wari won nkasnkagir za ruanruangi sigar niinga.

¹⁴ Mbe za wari tigip, Sipsiva Nguga shogirga. Sipsiva Nguk, ana guigira mbe kambarav mbe mbevarga. Ne khan muungi, ana Za Nkasnka Ki Ngui Vhirve Gari Guman Pan gum Za Kha Gumgi Bakivi Gari Guma Bakime Ma. Mba za ana han ki gumgi gu mbigi, ana mben kamgiap, mben wora mbuigi. Mbe vhira guigira ana buni zin vui. Mba gumgi gu mbigi, mbe mba Sipsiva Nguga phorgip, mba ntarar muuny, mbe mba ntara kambararga.”

¹⁵ Mba enser vhira khan na nzuai, “Ndu mba phara vhirve mba ruarir gumgi kiv, mbe ndi mbik ntan ti perigim, ndu nta gari, nta za kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi, mbarkirga gumgi gu mbigi, kha nuianan ki ngui bakivir ki gumgi gu mbigi, za kha nuianan ki kaa.

¹⁶ Ndu mba gangi phikthigi koo, nta mba ruanruangi siga phorgip, mbe panan mba ruarir gumgi kiv, mbe ndiav ki mbiga kegirga. Mbe guigira za ana bigi ndigip, za ana shagi zoriv, suegirga, ana mbugumra kirga. Mbe vhira ana fhavar sigar mbegirga. Mbe vhira za ana tuv ana girgirga.

¹⁷ Fhe Bakime nduara ndikndigar mba ngui vhirve gari gumgir pani ga nningim, mbe mba

17:14 Jer 50.44-45; 1 T 6.15; VB 16.14; 19.19 **17:15** Ais 8.7; Jer 47.2; VB 13.7 **17:16** Jer 50.41-42; Ese 16.37; VB 18.8; 18.16 **17:17** 2 Te 2.11; VB 10.7

khesharigi tivir muunga. Mba bigi Fhe Bakime fhum suangi, mba khesharigi bigi hegirga. Mbe za ndikndik bavira kiv, mbe mba ndigi nkasnka, mbe za wari tigip, ngui vhirve gari gumgir pani kirga. Mbe mba nkasnkar za mba ruanruangi sigar niingirga. Mbe mba tivar muunv, ngip kirim, Fhe Bakime mba muun za suangi bigi, ana za nta tugira tigip za ntan muungirga.

¹⁸ Ndu mba gangi mbik, ana kha nuianan ki ngui vhirve gari gumgir pani, ana za mbe gari ngu bakime ma.”

18

Babiron, ana za mbatigi.

¹ Mba bigi hega thugim, gu garim, harigi enser mbe, ana Heven thav, zeri. Ana guigira nkasnka bakime ki. Anan siin kha nuiana muungim, ana fhura guigira ngara gari.

²⁻³ Ana guigira kama bakimera rugap, kaav, khan nzuai, “Babiron ngu bakime, ana za mbatigi! Ana za mbatigi! Ana ntigem mba njiningi mbatigir ngu gum mba tivi mbatigi guarira mbui njiningi gum bizbigi gum simniiin, nta ntigem mba nanen ngu thugap, anan ki. Kha nuianan ki nguir ki gumgi gu mbigi, mbe wari kiv, mbe guigira mba tiva vuzvugiap, mbe mba tiv, mbe ana wain havhara mbegap, nanngani fara muungi. Kha nuianan ki ngui vhirve gari gumgir pani, mbe vhira ana phorgap, mbe ruarir wari kiv, wari ndi tivi ga muungi. Kha nuianan kav shiga mbui

17:18 VB 12.4; 16.19 **18:1** Ese 43.2; VB 17.1 **18:2-3** Ais 13.21; 14.23; 21.9; 34.11; Jer 50.39; 51.8; VB 14.8 **18:2-3** Ais 23.17; 47.15; Jer 51.7; VB 14.8; 17.2; 18.11; 18.15

gumgi, mbe guigira anan t̄ivi mbat̄igi vuzvugi vuzvuga bak̄ime zin vov, mbark̄irga t̄ivi mbat̄igir panan sh̄iga mbuav, ŋk̄iia vhirve ndi.”

⁴ Gu mbara harigi guma mbe kamthoon mbararagim, ana Hevenan kav khan̄ nzuai, “Nde na gumgi gu mbigi, nde mba ŋgu thav, kirar h̄iri. Nde khurkhum ana khuuav, ana mbui t̄ivi mbat̄igi, nde ntan muuŋ thari. Nde vhira muuŋv k̄iv, khurkhum ana khuuav, ana won t̄ivi mbat̄igir vheza ndirim, nde ana phorḡip, nta ndigi rivgi.

⁵ Ana won t̄ivi mbat̄igi, ana ntan phoga vhuav, nda vov, Heven pherigi. Fhe Bak̄ime guigira ana muuŋgi t̄ivi mbat̄igi, ana za nta ndikndik suirigi.

⁶ Nde mba ruarir gumgi k̄iv, mbe ndi mbik mbui t̄ivi, nde nta ndikndiḡiri. Nde nta ndikndiḡip, ana mba gumgi ga mbui t̄ivi mbat̄igi, tugira tiḡip vheza mbat̄igar anan n̄iŋri. Nde mba t̄ivara anan muuŋv, nde phenat̄iḡip anan t̄ivi mbat̄igir vheza mbat̄igar anan n̄iŋri. Ana pan ŋan̄jani mb̄in havhara guarara, ana ana ndi thama tigap ana mbi muuŋgiap nde n̄iŋgi. Nde mba pan ŋan̄jani mbi, nde wom phenat̄iḡip ana ndi tiḡip ana mb̄in muuŋgiap, anan n̄iŋrim, ana anan mbeḡiri.

⁷ Ana nduara wo zi ndiv vun kuamkuav, mbark̄irga ruarir gumgi k̄iv, mbe ndi t̄ivi mbat̄igi, ana nta mbuav, ana vhira mbark̄irga bigir vhirve guarira ndigi. Maan̄ muuŋgiap, nde zaagi vhirver ana n̄iŋv, ana mba muuŋgi t̄ivi mbat̄igi tugira tiḡiv zaar anan n̄iŋri. Ne khan̄ muuŋgi, ana khan̄ nzuai, ‘Gu kuin kav, gu kuin pigi mpirmpiriga

18:4 Ais 48.20; Jer 50.8; 51.6; 51.45; 2 Ko 6.17 **18:5** Stt 18.20-21; Jer 51.9; VB 16.19 **18:6** Sng 137.8; Jer 50.15; 50.29; 51.24; 51.49; 2 Te 1.6; VB 14.10; 16.19 **18:7** Ais 47.7-9

perigi. Gu mana rimgi nim ki fara muunjiap ki fhuvara. Mba simtigi nan higirim, gu nzigirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara!

⁸ Maan muunjiap, mbarkirga simtigi mbatigi guarira mba ra bavira ana hegirga. Rimrii mbatigi vhirve, nta anan vhen ki gumgi vhirver hirga, mbe nzi mbatigar muunga, vhira thi mbatigi hav, thir vhizi tuga mbatik vhira anan vhen ki gumgi gu mbigir hirga. Babiron ngu bakime vhav ana higip, za ana shigirga. Ne khan muunji, anan tivi mbatigi ga nzuav, ana garav, ana nzuai Guma Bakime, ana Fhe Bakime ma, ana guigira nkasnka bakime ki.

⁹ “Kha nuianan ngui vhirve gari gumgir pani, mbe ana phorgap mbarkirga tivi mbatigi, mbe ruarir mbigi kiv, mbe ndi tivi mbatigi, mbe ana phorgap nta muunji. Maan muunjiap, mbe mba ana shi vhav thuura gangip, mbe ana korar muunv nziv, guigira ndavi simgirga.

¹⁰ Mbe, ana mba ndi zaa mbatik, mbe ana gangiap, mbe ana phorgap mba zaa ndir zav, guigira rivgi. Mbe ana thav, samra thivgip, khan suanga, ‘Khue! Khue! O Babiron, ndu guigira havhargi ngu bakime ma! Ndu aua bavira, ndun tivi mbatigir vhez ndun higi!’

¹¹ “Kha nuianan kav shigi ga mbui gumgi, mbe Babiron ga ndikndigirga. Mbe ana ndikndigip, ana korar muunv, ana suanv nziv, ana suanv ndavi simgirga. Ne khan muunji, mben bigi ga vhezirga

18:8 Jer 50.34; VB 11.17; 17.16; 18.10 **18:9** Jer 50.46; Ese 27.30-35; VB 17.2; 18.3; 18.18; 19.3 **18:9** Ese 26.16-17 **18:10** Ais 21.9; Dan 4.30; VB 14.8; 18.17-19 **18:11** Ese 27.31; 27.36

gumgi ki fhu.

¹² Mben nimndik gum, mben gor gum, sirva, mben ñkír vhuuñ gum, mben vhez vun ndagi karigi gum, mben shagir vhuuñ mben rinenan nta muunji, ntan vhez vun ndagi, mben shagir ñkaríin, ntan vhez vhira vun ndagi, mben shagi mbe sirkar nta muunji, ntan vhez vhira vun ndagi, mbe vhira shagir hivi ki, ntan vhez vhira vun ndagi. Mbe vhira, mben mbarkirga ndigar vhuuñ hi khirar vhuuñ gum, mben erefanan tarir muunji bigi gum, mbe khirar nguigi bigi gum, mben brasi gum aini gum, mben ñkera vhuuan muunji ñkíia, kha bigir vhez guigira vun ndagi.

¹³ Mbe vhira harigi nimndigi phorgap ki. Mbe sinamon gu rigi gum, ndiga vhuuñ hi thuura ndi mbai ruin gum, mbarkirga ndiga vhuuñ hi ver gum, mporiin vhuuñ gum, wain gum, mba tui mporiin gum, vikntuu tui parawa vhuuñ gu wit. Mbe vhira borombaga gum, sipsivi gum, hozi gum, hozi ñgi karisi gum, fhura mben ñgari ñaari gumgi gum, thuu kegi gumgi. Mba bigi zam wom nta vhezirga gumgi ki fhu.

¹⁴ Mba shigi ga mbui gumgi, mbe khan suanga, ‘Ndu mba gor khavav ndir zav mbui bigi, nta ndu thav, samra ki. Ndun bigir vhuuñ, ntan vhez guigira vun ndagi, ndun sñn vhuuñ, nta fhura mbararegi. Ndu wom nta gangirga tukti gi fhuvara.’

¹⁵ “Mba ñgu bakimen kav, mba bigir shiga mbuav, ntan panan ñkíia vhirve ndi gumgi, mbe mba ñgu bakime ndi zaa mbatiga gangip, mbe ana

phorgap mba zaa ndir zav guigira rivgirga. Mbe rivgip, samra thivgip, ana korar muonv, wari nziv, nanaman suirav, ana suanv ndavi simgirga.

¹⁶ Mbe khan suanga, 'Khue! Khue, bigina mbatiga guarenra mbu ngu bakimen higi! Ana fhum won sin vhuuan mbuav, won rinen shagi huri sharav, won shagir nkariin gum shagir hivi shargi. Ana nta sharav, sin vhuun wo fhava mbuav, gorar won fhava nziiav, nkir vhuuin wo nziiav, vhira guigira vhez vun ndagi karigir wo siingi.

¹⁷ Ana ntigem aua bavira, ana bigir vhuuin vhirve gum ana sin vhuun, nta fhura mbararegi.'

"Mba nkee bakivir shir suigi gumgi gum, mba nkee ga ruav harigi fhain ngui bakivi ga rui gumgi gum, mba nkeen ngari gumgi gum, mba nkeen mbasiga ruav shiga mbui gumgi, mbe zam, mbe vhira Babiron thav samra thivgi.

¹⁸ Mbe thivgip, ana shi vhava thuura ganinga. Mbe ana ganiv, kamiv khan suanga, 'Maangi ngu bakime kiv, kha ngu bakime farar muungirie?'

¹⁹ Mbe maan suangiap, vherina ndigip, wari wo pani ga purpurgi. Mbe anan wari wo pani ga purpurgiap, ana kora mbuav wari nziav, nanaman suirav guigira ndavi simgiap wari ki. Mbe kav kaav, khan nzuai, 'Khue! Khue, bigina mbatiga guarenra mbu ngu bakimen higi! Kha nkee bakivi namnga, mbe kha nkee ga ruav, mbasigi rigar shiga mbuav, mbe mbu ngu bakime nkiiar panan, mbe guigira nkii vhirve ki gumgi ki. Ana aua bavira,

ana za mbatigi!

²⁰ “Ndu Heven gum Fhe Bakimen gumgi gu mbigi, nde Zisas farasegi n̄aara gumgi, nde Fhe Bakimen kamthoon gumgi, nde ntigem mbu ngu bakimen h̄igi bigen, nde ne ga suanv̄ ndikndigiri. Fhe Bakime, ana muun̄gi tivi mbatigi gangiap, n̄tan tugira t̄igi vheza mbatigar ana n̄h̄ngi. Ana mba tiva mbui, ne khaṅ muun̄gi. Ana mba ngu bakime nde muun̄gi tivi mbatigi, ana n̄tan n̄gariga muun̄gi.”

²¹ Mba buni v̄h̄zgim, Fhe Bakime enser n̄kas̄ka mbe, ana wit mbigi k̄ima baki fara muun̄gi k̄ima baki mbe ndigi. Ana mba k̄ima ndigap, mba k̄ima suirav, ana fegap m̄basik kh̄ngi. Ana ana fega m̄basik kh̄ngiap, khaṅ n̄zuai, “Mbe kha t̄ivara muun̄gi, mbe Babiron ngu bakime suirav, mbe kh̄rip guarara ana fekh̄ngirga, kha gumgi wom ana gangirga tuk̄tigi fhuvara.

²² Maan muun̄giap, Babiron ngu bakime, mbe gitagi shogi kh̄ikh̄i gum, gumgi kaathoori kh̄ikh̄i gum, sifiri kh̄ikh̄i gu, mbar̄ivi bi kh̄ikh̄im gu, mbarkirga bigir kh̄ikh̄ir vhuuin, n̄ta wom ndun binan vhen kegip kirar h̄irga fhu. Mba mbarkirga bigir vhuuin guarira muunga ndikndigi ki gumgi, mbe wom ndun kirga fhu. Mba wit mbigi k̄ima kh̄ikh̄im, ana wom ndun vhen kegip h̄irga fhu.

²³ Raar n̄aari, n̄ta wom ndun vhen kirga fhu. Mba mani gu muuin warir rigirga buni wom ndun vhen kegip h̄irga fhu. Fhum ndun vhen ki gumgi,

18:20 Lo 32.43; Ais 44.23; Jer 51.48 **18:21** Jer 51.63-64; Ese 26.21; VB 12.8; 16.20 **18:22** Ais 24.8; Jer 25.10; Ese 26.13 **18:22** Jer 7.34; 25.10 **18:23** Ais 23.8; 47.9; Jer 16.9; 33.11; Nah 3.4; VB 17.2; 17.5

mbe shiga mbuav, mbe kha nuianan ki gumgi gu mbigi niman, mbe guigira zi ki gumgi kegi. Ndu vhira mbarkirga kugi gu tori ga mbuav, ndu za kha harigi fhain nguir ki gumgi, ndu mbe guigu-igagagi.”

²⁴ Fhe Bakime mba ngu bakime garim, ana anan kamthoon gumgi shogi mbe vhezgim, ana vhira ana gumgi gu mbigi shogim, mbe vhezgi. Kha nuianan ki gumgi mben pana gumgi zav, mbe shogim, mbe vhezgi, mba simtik vhira Babironra ki. Fhe Bakime ne nzuav zaa mbatigar ana nini.

19

Kha gumgi gu mbigi, mbe Babiron ngu bakime za mbatigi ne nzuav ndikndigi.

¹ Mba bigi za hegem, gu nta zumbugum, gu khikhim mbe mbararagim, ana gumgi gu mbigi vhirve Hevenan kav kaai fara muunji. Mbe kaav, khan nzuai,

“Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga!

Nza Fhe Bakime, ana nduara taagia nza ndigi!

Ana guigira zi bakime kav, ana guigira njkasjka bakime ki. ^a

² Fhe Bakime za kha gumgi gu mbigi mbui tivi garav, nta nzuav mbe nzuai.

18:24 Jer 51.49; Mt 23.35; VB 17.6 ^a **19:1** Zon kha gap ana Grikin kaman ana khergi. Kha ves gum ves 3 gum 4, gum ves 6 vhira, ana kha kamenj khergi. “Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga.” Mbe Hibruin kaman ne khergi. Mba Hibruin kamenj khan nzuai, “Hareruia.” **19:2** Lo 32.43; 2 Kin 9.7; VB 6.10; 15.3; 16.7; 18.20

Ana nza nzuav nzuai ne guigi guarara, ne guigira za nzerigi.

Kha ruarir gumgi gu mbigi wari k#v, wari ndi tiva mbatiga mbui mbik, ana za kha nuianan ki gumgi gu mbigi, ana won ruarir gumgi gu mbigi wari k#v, wari ndi tivar panan za kha gumgi gu mbigir farfagi.

Maan muunjiap, Fhe Bakime ne nzuav, ana tiva mbatiga ngarkarav, ana muunji.

Mba mbik, ana Fhe Bakimen gumgi gu mbigi shogim, mbe v#izgi, ne nzuav simtik ki.

Maan muunjiap, Fhe Bakime nen simtiga ngarkarav, ana muunji.”

³ Mbe wom kaav, kha# nzuai, “Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga! Mba ngu bakime shigi vhava thuur, ana vun ndav, zazera mbara muunjiap ndai!”

⁴ Mba phik phuni fethigi gumgir pani gum mba fethigi #amki bigi, mbe thivi phira fav, Fhe Bakime rotu mbui. Ana won ngui v#irve gari mpirmpiriga perav ki. Mbe ana rotu mbuav kha# nzuai,

“Ne guigi guarara!

Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga!”

⁵ Gu mbara mbararagim, Fhe Bakimen ngui v#irve gari guman pan pigi mpirmpirigar han guma mbe kamthoon# kaav, kha# nzuai, “Nde Fhe Bakimen #aara gumgi, nde Fhe Bakimen rivav, ana piin ki ntiri ma, nde mba ziri ki fhuv gumgi gum,

19:3 Ais 34.10; VB 14.11; 18.9; 18.18 **19:4** Neh 8.6; VB 4.2-6; 4.10; 5.14 **19:5** Sng 22.23; 115.13; 134.1; 135.1; VB 11.18; 20.12

ziri ki gumgi, nde zam Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuari!”

Sipsiva Nguk muuan rigim, shama bakime khavgi.

⁶ Gu mbara mbararagim, khikhim mbe gumgi gu mbigi vhirve wari fugap kaav, nzuai fara muunji. Mba khikhim mbi bakime fombai khikhim fara muunji. Ana vhira buip phirerav guigira khikhim bakime hi fara muunji. Mbe kaav, khan nzuai,

“Nza Fhe Bakime zi ndiv vun kuamkuarga.

Ana Guma Bakime ma!

Ana za kha nkashkagi ki Fhe Bakime ma!

Ana ngui vhirve gari guman pan ma.

⁷ Nza ntigem nzan ndavi guigira nzerav, nza guigira anan ndikndigip, ana zi ndiv vun kuamkuarga.

Ne khan muunji, Sipsiva Nguk muun rigirga tuk ntige higi, anan muun wo bevahegap, mbur ki. b

⁸ Fhe Bakime rinenan muunji shaa hura vhuunra mba mbiga niinji.

Mba shaa, ana nzanzan anan ki fhu, ana vhira guigira ngara garav vhekvhegi.”

19:6 Sng 93.1; 97.1; 99.1; Ese 1.24; VB 11.15-17; 14.2; 15.3; 21.2

19:7 Mt 22.2; 25.10; Ef 5.32; VB 21.2; 21.9 **b** **19:7** Mba muun rigir za mbui sipsivar nguk, ana Kraira. Mba Kraira rigir zav mbui mbik, ana Kraira sios ma. Kraira taagip ziv, won sios ndirga, ne khan muunji, mani wani ga rigi. Ana mba siosan vhen ki gumgi gu mbigi, ana mbe ndigip, won ngun vhuun ngigirga. Mbe zazera nzerara Kraira phorigiv kiv, zazera mbara muunji kirga. **19:8** Sng 45.13-14; Ais 61.10; Ese 16.10

Mba rinenan muunji shaar hurar vhuunra, ana Fhe Bakimen gumgi gu mbigi mbui tivir vhuuin ga nzuai.

⁹ Mba enser khañ na nzuai, “Ndu khañ muunji kameñ khergiri, ‘Mba Fhe Bakime kamgi gumgi gu mbigi, mbe mba Sipsiva Nguk muun rigir zav mbuim, mbe ana shama bakimen zi, mbe ndikndigiri.’ ” Ana wom khañ na nzuai, “Kha kameñ, ne guigira Fhe Bakimen kama guaren ma.”

¹⁰ Gu mbara wo thipanani phirgiap, mba enser niman fav, gu ana rotur muun za mbui. Ana mbara khañ na nzuai, “Ndu maan muun thari! Gu ndu phorgap guigira Zisas kothigi gumgi gu mbigi, gu vhira nde phorga Fhe Bakimen ngari guma mbe ma. Nde Zisas nzuai buni guari, nde guigira nta kothigi ntiri ma. Nde Fhe Bakimera rotur muunri. Nza kanji, Zisas nzuai buni guari, ntara gumgi ndavi vheri khavav, ñkasñka mbe ningim, mbe Fhe Bakime buni bun nzuai.” ^c

Zon guma mbe garim, ana hoza hura perigi.

¹¹ Gu Heven garim, ana fhogim, hos hura mbe ki. Mba hosa perigi guma, ana zi khare, mba “Guigira Fhe Bakime Vuzvuga Zin Vov, Ana Njara Mbui

19:9 Mt 22.2-3; Ru 14.15-16; VB 21.5 **19:10** FG 10.25-26; 1 Zo 5.10; VB 22.6-9 ^c **19:10** Kham, mbe Grikar kaman suanji kameñ tuituigiap higi fhuvara. Mbe gumgi mbari mba kameñ dorgap, khañ nzuai, “Gu vhira ndu won fegi gu ngugir kov, gu nde phorga ngari guma mbe ma. Nde mba guigira Zisas kothigap, ana zi bun nzuai ntiri ma. Nde Fhe Bakimera rotur muunri. Nza kanji, Fhe Bakime Njara Njara, ana Fhe Bakime bunin vhuuin bun nzuai. Ana gumgir kurkurigim, mbe Zisas zi bun nzuai.” **19:11** Sng 96.13; Ais 11.4; Ese 1.1; VB 1.5; 3.14; 6.2; 15.5

Guma” ma. Ana mba gumgi gu mbigi muunġi tivi mbatigi ga nzuav mbe nzuav, ana won pana gumgi phorga shogav, ana tivir vhuuġra zin vov, mba tivanianġ mbui.

¹² Anan rimani vhava za fara muunġi. Ana ŋgui vhirve gari guman pan fi khorshigi vhirver feġi. Mbe zi mben ana khariga khergi. Mba zi, ana nduara mba zi kaŋgi. Harigi gumgi mba zi kaŋgi fhuvava.

¹³ Ana mba sharigi shaa mpeenmpeen, vizin nduara ana muunġi. Mbe kha zin anan kaai, “Fhe Bakimen Kamenġ.”

¹⁴ Mba Hevenan ntari ga mbui ġitivi, hozi huri ga piigiap, ana zin vui. Mbe nzanġzanġ ki fhu rinenan muunġi shagi huri vhuuġ guarira shargi.

¹⁵ Mbe niman fharigi guma, guġgira birgi ntari ga mbui kos ana kamthoon ġigim, ana ana ŋġiav, mbe niman fharigi. Ana mba ntari ga mbui kozan, ana kha nuianan ki ŋgui bakivir ki gumgi gu mbigi mbevarga. Ana ainan muunġi mpiiġsiġa suirav, za kha nuianan ki gumgi gu mbigi ġaniv, mben kora muunġirga fhu. Ana mba wainan vġigi, ana kiman muunġi tenk bakimen nta thiphogip, nta mbikmbigip, wainan muunġirga. Ne khaġ muunġi, mba wain, ana guġgira za kha ŋkasġkagi ki Fhe Bakimen ndav shiri baki guara panpana vhu.

¹⁶ Ana sharigi shaa mpeenġ gum anan ruun, mbe khaġ muunġi zi khergi,

19:12 Dan 10.6; VB 1.14; 2.17-18; 19.16 **19:13** Ais 63.1-3; Zo 1.1; 1.14; 1 Zo 5.7-8 **19:14** Mt 28.3; VB 4.4; 7.9 **19:15** Sng 2.9; Ais 63.3; Jol 3.13; 2 Te 2.8; VB 1.16; 2.27; 4.8; 12.5; 14.19-20 **19:16** 1 T 6.15; VB 17.14; 19.12

“ZA NĶASŊKA KI NĶUI VHĪRVE GARI GUMAN PAN
GUM ZA KHA GUMGI BAKĪVI GARI GUMA
BAKĪME” ma.

¹⁷ Gu mbaram enser mbe garim, ana ran ti thiġi. Ana kama bakimen khiriṽ, mba buiva shigap, ga rui korgir kaav, khaṽ mbe nzuai, “Nde ziv, Fhe Bakime shama bakime suanṽ khaṽ phogar vhuigi.

¹⁸ Nde ziv, kha ṅgui vhirve gari gumgir panin ṅkuuar mbiv, mba ntari ga mbui ġitivi gari gumgir panin, mba hozir ṅkuuar mbiv, mbe piga ruigi gumgir ṅkuua, nde vhirā ntan mbirga. Nde vhirā za mba gumgir ṅkuuar sigi tonin mbirga. Mba gumgi, mbe bikbiġi gumgi gum, mbe fhura ṅaara khina mbui gumgi, mba ziri ki fhuv gumgi gum ziri ki gumgi, nde za mben sigi tonin mbirga.”

¹⁹ Gu mbara mba ruanruangi siga garav, mba ṅgui vhirve gari gumgir pani garav, mben ntari ga mbui ġitivi garim, mbe zav phoga vhuigi. Mbe mba hos ga perigi guma gum ana ntari ga mbui gumgi phorgiv shogir za mbui.

²⁰ Mba hos ga perigi guma, ana mba ruanruangi sik gum anan guiguigi kamthoon guma, ana mani suirap, mani keġi. Mba Fhe Bakimen kamthoon guman wo shikshigi guma, ana fhum kha gumgi gu mbigi niman mbe guiguigap, mirikori ga muunġi. Ana mba ruanruangi siga niman, ana mirikori vhirve ga muunġi. Ana maan mbuav, mba ruanruangi sigar tum ndigi gumgi gu mbigi guiguigim, mbe ana tuma kargi bigina rotu mbui. Mba ruanruangi sik gum mba guiguigi kamthoon

guma, mani n̄amra kim, mbe mani ndi, mba sarfa kiman vhav mbi fara muun̄giap givigi mbok bakime, mbe mani ndi ana kh̄ngim, mani shiav ki.

²¹ Mba hos ga perigi guma, ana mba won kamthoon nḡigi kozan, ana manin ntari ga mbui gīt̄ivi, ana mbe shogim, mbe v̄h̄zgi. Ana mbe shogim, mbe v̄h̄zgi, mba korgi hegap, mben n̄kuua mbegap mben ndavi guigira givigi.

20

Enser Satan kegirim, ana kirim, 1,000 mpari v̄h̄zgirga.

¹ Gu mbaram enser mbe garim, ana Heven thav, zeri. Ana zerim, gu ana farver garim, ana mba kh̄n ki kakagi mbok th̄ma fh̄ri kii suirigi. Ana v̄h̄ra shen baki mbe phorga suirigi.

² Ana zerav mba kuruga bakime suirigi. Mba kuruk, ana fhum guarara ki kuruk ma. Ana Satan ma. Satan, ana “Bunin Za Kha Nuianan Ki Gumgi Gu Mbigi Ga Si Guma” ma. Mba enser ana suirav, mba shen bakimen ana kegirga, ana mbara muun̄gip kirim, 1,000 mpari v̄h̄zgirga.

³ Mba enser ana kegap, ana fega mba kh̄n ki kakagi mbok kh̄ngi. Ana ana ndi kh̄ngiap, mba mbok th̄ma puigap, rogar ana ntorgim, ana havhargi. Ana maan̄ muun̄girga, Satan wom za kha gumgi gu mbigi guiguigirga tuk̄t̄igi fhuvara. Ana mbara kiv̄ kirim, mba 1,000 mpari v̄h̄zgirga, mbe zungum wom tuga tivanen̄ra ana fh̄ngirga.

⁴ Gu mbaram garav, gu ŋgui vhirve gari gumgir pani piigi mpirmpirigi mbari garim, nta Hevenan ki. Gu gumgir ntuu mbari garim, mbe nta piigiap ki. Mba gumgi, mbe vhira guigira Zisas khotigap ana nzuai buni guari bun nzuav, khaŋ tigap havhargiap, Fhe Bakime buni vhuuiŋ bun nzuaim, mben pana gumgi ne nzuav mbe fhiri gorgim, mbe vhiŋgi gumgi gu mbigi ma. Mbe vhira mba ruanruangi siga rotu muuŋgi fhu. Mbe vhira anan tuma kargi bigina rotu muuŋgi fhu. Mbe vhira anan tum gum anan zi mben ŋivkiri gu farir ki fhuv gumgi gu mbigi ma. Mbe taagia khavgiap, zazera mbara muuŋgiap ki biŋbiŋ ndigi. Fhe Bakime kha nuianan ki gumgi gu mbigi muuŋgi tivi mbatigi ga suanv mbe suanga ŋkasŋka gum ŋaarar mbe niŋgim, mbe mba ŋaara mbui. Mbe vhira Kraiŋ phorgip ŋgui vhirve gari gumgir pani kiv kirim, mba 1,000 mpari vhiŋgirga.

⁵ Mba harigi gumgi gu mbigi, mbe vhiŋgi, mbe mba tugen, mbe taagia khavgi zazera mbara muuŋgiap ki biŋbiŋ ndigi fhuvara. Mbe mba 1,000 mparir rargi kirim, nta za vhiŋgirga. Mba tugen mba fhara vhiŋgi gumgi taagia khavi tuk ma.

⁶ Mba tugen, mba vhiŋgi gumgi gu mbigi fhara guarara khavi. Mba gumgi gu mbigi, Fhe Bakime mbe farasarav, mben wora mbuigi, mba gumgi gu mbigi, mbe ndikndigiri. Mba wom phenatitigip vhiŋgirga ŋkasŋka, ana mbe mbevarga ŋkasŋka ki fhuvara. Zakira fhuvara! Mbe Fhe Bakimen rotu gari gumgi kiv, vhira Kraiŋ ntiiri kirga. Mbe vhira

Krais phorgip mba 1,000 mparir, mbe vhira kha nuianan ki gumgi gu mbigi gari gumgir pani kirga.

Satan guigira mbatigi.

⁷ Mba 1,000 mpari vhezgirga, mbe mba khin ki kakagi mbok, mbe ana thima fhirgirga, Satan mba mbok thav, kirar higirga.

⁸ Ana kirar higip, ana za kha harigi fhain nguir ki gumgi gu mbigi, ana mbe guiguigirga. Mbe kha zin rigi ntiri, Gok gu Magok. Satan mbe fugip, ntara khavgirga. Mben ntari ga mbui gitiivi, mben vhirve khan muungi, mbe mbasik taan ki khiiin fara muungi.

⁹ Mbe za kha nuiana vegav, Fhe Bakimen gumgi gu mbigi ki ngu behuigi. Mba ngu, ana vhira Fhe Bakime guigira vuzvugi ngu ma. Mbe maan mbuim, vhav Hevenan kegap, zergav, guigira mba ntari ga mbui gitiivi shigi.

¹⁰ Satan, ana mbe guigi. Mbe maan muungiap, ana fegip, mba mbok bakime khingi. Mba mbok, ana sarfa kiman vhav mbin fara muungiap ana givigi. Mba ruanruangi sik gum, mba guiguigi kamthoon guma, mani mba mbogar ki. Mbe phuni khegene, mbe ra gu maan, mbe mba mbogar kiv, zazera mbara muungiap ki zaa ndirga.

Kha nuianan ki gumgi gu mbigi ga suany suany, mbe heenga tuga bakime higi.

20:8 Ese 7.2; 38.2; 38.9; 38.15; VB 16.14; 20.10 **20:9** 2 Kin 1.10; Ese 38.9; 38.16; 39.6 **20:10** Stt 19.24; Sng 11.6; VB 14.10-11; 19.20; 20.8; 21.8

¹⁵ Mba gumgi gu mbigi, mbe ziri zazera mbara muunjiap ki biñbiñ ndi ndii gavar ki fhu. Mbe mbe fup, mba vhava bakime mbi fara muunjiap givigi mbok bakime suegirga.

Fhe Bakime Za Kha Bigi Vhizirim, Bigir Nkaara Hegirga.

21

Nuiana kam gum buivar kam higi.

¹ Gu mbaram garav, gu buivar kama garav, nuiana kama garim, mani ki. Gu mba fharigi buip gu nuiana garim, mani vov, za vhizgi. Gu gari, mbasik wom ki fhu.

² Gu mbara Fhe Bakimen ngu bakime gari. Ana Zerusalem kam ma. Gu ana garim, ana Fhe Bakime phorga kegap, Heven thav zeri. Ana guigira sin vhuuj ki. Ana mbik won manan rigir zav wo thithim tigap sin vhuuan muunji sin fara muunji.

³ Gu ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar han, gu mbararagim, guma mbe kamthoon khirip kaav, khan nzuai, “Gani, ntigem Fhe Bakimen Phen gumgi gu mbigi phorga ki. Ana mben rigar kirga, mbe anan gumgi gu mbigi kirga. Ahan, Fhe Bakime, ana nduara mbe phorgi kiv, ana nduara mben Fhe Bakime kirga.

20:15 VB 13.8; 19.20 **21:1** Ais 65.17; 66.22; 2 Pi 3.13; VB 20.11
21:2 Ais 52.1; 61.10; Ga 4.26; Hi 11.10; 11.16; 12.22; VB 3.12; 21.10
21:3 Wkp 26.11-12; 2 Sto 6.18; Ese 37.27; 43.7; Sek 2.10; 2 Ko 6.16;
 VB 7.15-17

⁴ Ana nduara ziv, wo farvenin mbe thee phara mbirgira. Mba gumgi gu mbigi mbe wom vhirgira fhu. Mbe wom siminga fhu. Mbe wom nzirga fhu. Mbe vhira wom zaahirga fhu. Mba fhum mben hi bigi, nta za vhirgi.”

⁵ Mba ngui vhirve gari guman pan pigi mpirm-piriga perigi guma khan nzuai, “Gani! Gu za bigir nkaara mbui.” Ana vhira wom khan nzuai, “Ndu kha buni khergiri, nta guigi guarara buni guari ma. Kha gumgi gu mbigi za kha kamen khotigirga, ne guigi guarara.”

⁶ Ana mbara khan na nzuai, “Mba bigi za hegi. Gu nduara, gu Guigira Fharav Ki, gu vhira Guigira Zin Ki. Gu Za Kha Bigir Ninge ma. Gu wo muungip njaari, gu nduara nta vhirgi. Guma the maan muungip fhir khigirim, gu mba zazera mbara muungiap mimir kav hi ki mbok mbi, ana zazera mbara muungiap ki binbin ndi ndii, gu mba mimir kav hi mbok mbina anan ningirga. Gu anan anan ningirim, ana fhura mba bigina vhuun ndi farar muungip ana ndirga. Ana ana vhezgirga tuktigi fhuvara.

⁷ Guma maan muungip ntarar muunv, ana nkasnkagip, mba ntara kambararga, gu mba bigir ana ningip, gu ana Fhe Bakime kirim, ana nan kam kirga.

⁸ “Mba rivgiap taagia khimtin zi gumgi gum,

21:4 Ais 25.8; 35.10; 61.3; 65.19; 1 Ko 15.26; 15.54; VB 7.17; 20.14

21:5 Ais 43.19; 2 Ko 5.17; VB 4.2; 4.9-10; 19.9; 20.11 **21:6** Ais 55.1; Jer 2.13; Zo 4.10; 4.14; 7.37; VB 1.8; 1.17; 16.17; 22.13; 22.17

21:7 2 Sml 7.14; Sng 89.26-27; Sek 8.8; Hi 8.10 **21:8** Mt 25.41; Ef 5.5; 1 T 1.9; Hi 12.14; VB 19.20; 20.14-15; 21.27; 22.15

na kbothigi thagi gumgi gum, tivi mbatigi guarira mbui gumgi gum, gumgi shogi mbe vhezigi gumgi gum, ruarir gumgi gu mbigi kivi, mbe ndi tivi ga mbui gumgi gum, kugi ga mbuav mba harigi tori gu bigi ga mbui gumgi gum, mbarivi gu tori rotu mbui gumgi gum, mba bigi guiguigi gumgi, mbe zam, mbe wari won ngu ngiriga. Mben ngu, ana mba sarfa vhava bakime shiav mbi fara muungiap givigi. Mbe anan ngiriga. Ana mbe phenatigap vhizi vhezeng ma.”

Zon Zerusarem kama gangi.

⁹ Enser mbe mbaram nan han zi. Ana mba harathigi enseri phorgap, mbe mba harathigi thuri mba bigi mbatigi ntan ki, mbe nta suigi. Mba bigi mbatigi, nta mba gumgi gu mbigir farfarga bigi ma. Mba enser mbe nan han zi. Mba enser nan han zav, khan na nzuai, “Ndu zi. Gu Sipsivar Ngugar muun ndu khiviriga. Ana ntige anan rigiriga.”

¹⁰ Ana maan na nzuaim, Fhe Bakime Nina Naar na rugim, gu garim, mba enser nan ko vov, guigira vun ndagi mbikshiman ndagi. Ana anan ndav, Zerusareman na khivi. Ana Fhe Bakimen ngu bakime ma. Ana Fhe Bakime han Hevenan kegap, ana Heven thav, zeri.

¹¹ Fhe Bakimen vhava naara bakime, ana mba ngu bakime sharigi. Ana vhava naar, ana guigira harigi khesharigi. Ana kiman vhuun guigira vhez vun ndagi, ana ana fara muungi. Ana zasp kim

ngarigi fara muunjiap ngarigi. Ana guigira ngarav, grasa fara muunjiap ngarigi.

¹² Mba ngu bakime, anan bin guigira kivgiap vun mbar ndagi. Anan bin, ana 12 thigi thirkaa kim, 12 thigi enseri, mbe bevbevira mba thirkaa gari. Mba 12 thigi Isrerin nzigi, mbe bevbevira mben ziri khergim, nta mba thirkaar ki.

¹³ Mba binan ra ndai fhain mbarav, mba nderen ana thimkam phuni khegene ki. Mba not fhain mbarav, thimkam phuni khegene ki. Mba saut fhain mbarav, mba binan, ana vhira thimkam phuni khegene ki. Mba binan ra veri fhain mbarav, ana vhira thimkam phuni khegene ki.

¹⁴ Mba ngu bakime bin, ana 12 thigi nkii bakivi mba bina suirigim, ana havhargi. Mba Sipsivar Ngugar farasegi 12 thigi njara gumgi, mbe bevbevira, mben ziri mba 12 thigi nkii, mbe nta khergi.

¹⁵ Mba na phorga nzuai enser, ana gorar muunji panpana suirigi. Ana mba panpanan, ana mba ngu bakimen paniv, ana binan paniv, ana thirkaar paninga.

¹⁶ Mba ngu bakimen fethigi nderiven, nta mba panpana bavira. Ana mpeenmpoen gum, ana roktik, mani tuk bavira vugi. Mba enser mba won panpanan mba ngu bakimen mparim, mba ngun bakime khan muunji 2,200 kiromita thigi. Mba ngu bakime, anan mpeenmpoen gum ana roktik,

21:12 Ese 48.30-35 **21:14** Mt 16.18; Ga 2.9; Ef 2.20; Hi 11.10

21:15 Ese 40.3; Sek 2.1; VB 11.1

ana pana shi, nta za tuk bavira vugi. ^a

¹⁷ Ana mba ngu bakime bin, ana vhira ana mparigi. Ana mba bina vun ndagi panpan, ana 66 mita thigi. Mba panpan, ana mba gumgi ana bigir mpari panpanara fara muungi. Mba enser mba panpanara ndigap mba bina mparigi.^b

¹⁸ Mba ngu bakime bin, Fhe Bakime zaspakimara ana muungi. Ana mba ngu bakime, ana gorar ana muungim, mba ngu bakime guigira ngara garav gras fara muungi.

¹⁹ Mba ngu bakime bina niin mbugum, Fhe Bakime mbarkirga nkir vhuuin guarira, ntan vhez guigira vun ndagi, ana mba nkir ana siingi. Mba fharigi kiman vhuun, ana mba bina khina ndarigi, ana zi khare, zaspak. Ara thigi kim, ana kima nkariin ma, ana zi khare, sapaia. Mba kima phunini thigi kima khegene, ana zi khare, aget. Mba fethigi kim, ana kima nkariin ma. Ana zi khare, emerar.

²⁰ Mba meenthigi kim, ana zi khare, sadonikis. Ana kiman hiv ma, ana vhira hurgi. Mba mporathigi kim, ana kiman hiv ma. Ana zi khare, konirian. Mba harathigi kim, ana kiman nguriin ma. Ana zi khare, krisorait. Mba sigarathigi kim, ana harigi khesharigi kiman nkariin ma. Ana

^a **21:16** Mbe Grikin kaman mbe khan muungiap, “12,000 stadia khergi.” Ne khan nzuai, 2,200 kiromita, nza maan muungia tiga nzuai. Nza vhira kanji fhuvara. Zon guigira 2,200 kiromita nzuai o, kha namba 12,000 ana ana khergi, ana harigi bigen nzuav ana khergi thi? Nza tuituigiap kanji fhuvara. ^b **21:17** Mbe gumgi mbari mba buni domdorov khan nzuai, “Vhen veri bin mbe khan nzuai, ‘Vun ndagi bin.’ Mba 144 mita.” Nza wo ne mbugum khan nzuai, 65 mita. **21:18** Ais 54.11-12

zi khare, berir. Mba sigarathigi kima thigi kim, ana harigi khesharigi kiman nguriiñ ma. Ana zi khare, topas. Mba phikthigi kim, ana harigi khesharigi kima nkariiiñ, ana zi khare, krisopres. Mba phikthigi kimara thigi kim, ana harigi khesharigi kima nkariiiñ hiva taavuar, ana zi khare, haiasin. Mba 12 thigi kim, ana vhira harigi khesharigi kima nkariiiñ hiva taavuar, ana zi khare, ametis.

²¹ Mba 12 thigi thirkaa, nta 12 thigi peer ma, nta mba karigi huri fara muunji, ntan vhez guigira vun ndagi. Mba thirkaa bevbevira, mbe peer baki bevbevira nta muunji. Mba ngu bakimen tuavi, mbe gorar nta muunji. Mba gor, ana guigira ngara garav, gras fara muunji. C

²² Gu Fhe Bakime rotu mbui phena the garim, ana mba ngu bakimen ki fhuvara. Gu Guma Bakime, ana Za Nkasnka Ki Fhe Bakime gum anan Sipsiva Nguk, gu mani garim, manira mba rotu mbui phena nana ndigap ki.

²³ Mba ngu bakime, ana ra gu kini naarar ana ndiii fhuvara. Zakira fhuvara! Fhe Bakimen vhava naara bakime, ana nduara vhava naarar mba ngu bakime ndiii. Mba Sipsiva Nguk, ana mba ngu bakimen rama fara muunji.

²⁴ Kha nuianan ki gumgi gu mbigi zam mba ngu

21:21 VB 21.12; 21.18 C **21:21** Kha bigin “peer”, ana bigina hurar havhar ma. Ana kargir fara muunji, nta khinan vhen ki. Gumgi vhirve kargir fara muunjiap nta bizav nta nziii. Kha bigin peer anan nkia guigira vun ndagi. Anan nkia guigira kargir nkia kambarigi. Fhe Bakime anan mba ngun bina muunji, ana kargi fara muunjiap behuigi fhuvara, ana mparavgiav, bakime fara muunjiap, mba harigi peer kambarav guigi guarara kivi.

21:22 Zo 4.23; VB 15.3 **21:23** Ais 60.19-20; VB 21.11; 22.5 **21:24** Ais 60.3-5; 66.12

bakimen vhava njaarar kirga. Kha nuianan ki nguivhirve gari gumgir pani, mbe za wari won bigirvhuuin ndiv mba ngu vhen ngirirga.

²⁵ Mbe rar mba ngu bakimen bina thirkaa pui-girga fhuvara. Mba thirkaa zazera fhingi kirga. Ne khaṅ muṅgi, maan mba ngu bakimen gingirga tuktigi fhuvara.

²⁶ Kha nuianan ki gumgi, mbe za wari won siin vhuun gum wari won ṅkha gu bigi ndiv mba ngu bakimen vhen ngirgirga.

²⁷ Mbe mba bigi mbatigi gum, tivi mbatigi gum, mba mbarkirga tivi mbatigi ga mbui gumgi gum, bigi guiguigi gumgi, mbe mba ngu bakime vhen ngirgirga tuktigi fhuvara. Zakira fhuvara! Mba gumgi gu mbigi, mbe ziri zazera mbara muṅgiap ki biiṅbiiṅ ndi gumgi gu mbigi ziri ki gavar ki. Mba gap, ana Sipsiva Ngugar gap ma. Mbe ziri mba gavar ki, mbera mba ngu bakimen vhen ngirgirga.

22

Zon zazera mbara muṅgiap ki biiṅbiiṅ ndi ndii mbi garav, kha gangi.

¹ Mba enser mbi baki mben na khivigi. Mba mbi zazera mbara muṅgiap ki biiṅbiiṅ ndi ndii. Ana guigira ngara garav, gras fara muṅgi. Mba mbi, ana Fhe Bakime gum ana Sipsiva Nguk, ana manin nguivhirve gari guman pan pigi mpirmpirigar piin kegap hi.

21:25 Sek 14.7; VB 22.5 **21:25** Ais 60.11 **21:26** Ais 66.12; VB 21.24 **21:27** Ais 35.8; 52.1; 60.21; Ese 44.9; Jol 3.17; 1 Ko 6.9-10; Fi 4.3; VB 13.8; 20.12; 21.8; 22.14-15 **22:1** Ese 47.1; Sek 14.8

² Ana zerav, khuafuav vov, mba ngu bakimen tuav, ana rigira ana sharav veri. Mba mbi gaar muenj nderen, gu khuenj nderen mba zazera mbara muungiap ki biijbiij ndi ndii khira ki. Mba khira mpari tugira tigap, mbe 12 thigi kini tugira tigap vthigi mbai. Mba khirar fari, kha nuianan ki gumgi nta farir wari wo rimrui gum nzuua mbuim, nta vthizi.

³ Fhe Bakime mba ana buni daasui gumgi gu tivi mbatigi, ana nta thivigi, nta mba ngu bakimen kegirga tuktiga fhuvara.

Fhe Bakime gum Sipsiva Nguk, mani ngui vhirve gari guman pan pigi mpirmpirik ana nduara mba ngu bakimen kirga. Fhe Bakimen njari gumgi ana rotur muunga.

⁴ Mbe ana rotur muuny ana khoma ganinga. Ana wo zin mbe njvkirir kherirga.

⁵ Maanj wom gininga fhuvara. Raa gum ran njaar wom njaar ki fhu. Zakira fhuvara! Guma Bakime, ana Fhe Bakime ma, ana nduara vhava njaarar gumgi gu mbigir ninga. Mbe ngui vhirve gari gumgir pani kiv, mbe zazera mbara muungip kirga.

Zisas vhemkora zirirga.

⁶ Mba enser khan na nzuai, “Kha bunai, nai guigi guarara. Kha nuianan ki gumgi gu mbigi, za ne khotigirga, ne nzerara. Fhe Bakime, ana Guma Bakime ma. Ana nduara won Njina Njaar ana

22:2 Stt 2.9; Ese 47.12; Jol 3.18; Sek 14.8; VB 2.7; 21.24; 22.14; 22.19

22:3 Stt 3.17; Ese 48.35; Sek 14.11; VB 7.15 **22:4** Sng 42.2; Mt 5.8;

1 Ko 13.12; 1 Zo 3.2; VB 3.12; 14.1 **22:5** Ais 60.19; Dan 7.18; 7.27;

2 T 2.12; VB 5.10; 20.6; 21.23-25 **22:6** VB 1.1; 19.9; 21.5

won kamthooŋ gumgir ga ndiiv, ana won enser ga sarigim, ana ziv, za mba vhemkora higriga bigi ana ŋaari gumgi khivirga.”

⁷ Zisas khaŋ nzuai,

“Mbarara! Gu vhemkora nden han zirirga.”

Kha Fhe Bakime suaŋgi buni, ana kamthooŋ guma nta bun suaŋgi, nta kha gavar ki.

Mba buni zin vui gumgi gu mbigi, mbe ndikndigiri.

⁸ Gu Zon, gu mba buni mbararav, gu mba bigi gangi. Gu mba buni mbararav, mba bigi gangiap, gu mbara wo thipanani phirgiap, mba bigir na khivigi enser ŋkarveni niman fav, ana rotur muun za mbui.

⁹ Ana mbara khaŋ na nzuai, “Ndu maan muun thari! Gu ndu phorgap vhira harigi Fhe Bakime kamthooŋ gumgi, gu nde phorga ngari ŋaara guma mbe ma. Gu vhira kha gavar ki buni zin vui gumgi gu mbigi phorga ngari ŋaara guma mbe ma. Ndu Fhe Bakimera rotur muunri.”

¹⁰ Ana maan na nzuav, wom khaŋ nzuai, “Kha Fhe Bakimen kamthooŋ guma suaŋgi bunen kha gavar ki, ndu ne vhaa thari. Zakira fhuvara! Ne khaŋ muunji. Fhe Bakime mba bigir muunga tuk za han mbarigi.

¹¹ Mba tugar, mba gumgi gu mbigir farfagi tivi mbatigi ga mbui gumgi gu mbigi, mbe mbar mba tivir mbatigir muun. Mba mberi tivi guarira mbui

mbigi, ana nde nzuai. Gu nduara mba ŋgui vhirve gari guman pan Devitan nzigir shigar hīgi nzik ma. Gu mba Min Gorir Zav Mbuim Manera Ndai Kama Njara Bakime” ma.

¹⁷ Fhe Bakimen Njina Njar gum Sipsivar Ngugar Muon, mani khan nzuai, “Ndu zi!” Mba buni mbararagi gumgi, mbe vhira khan suan, “Ndu zi!” Maanji guma, ana fhir khigi, ana zi. Guma fhir khigip, mbir mbir sanv ana ziv, ana zazera mbarara muungiap ki biŋbiŋ ndi ndii mbi, ana anan mbiri. Fhe Bakime fhura ana ndi ndii.

Zon kama havharar kha gavar ki buni mbararagi gumgi gu mbigi ga nzuai.

¹⁸ Fhe Bakime zungum hirga bigi bun nzuaim, nta kha gavar kim, nde nta mbararagi gumgi gu mbigi, gu kama havharar nde nzuai. Maan muungip, guma the harigi kama thuen Fhe Bakime kamthoon guma kha gavar suanji bunen ga phevarga, Fhe Bakime kha gavar mba hir za suanji bigi mbatigi, Fhe Bakime mba bigi mbatigir mba guman hirga bigir mbatigi ga phevarga.

¹⁹ Guma the maan muungip kha gavar Fhe Bakime zungum hirga bigi bun nzuai buni thari, ana nta vharav nta thugirga, Fhe Bakime vhira mba guma zi thugip ana vhararga. Ana vhira Fhe Bakimen ŋgu kha gap ana bun nzuai, ana mba ŋgu bakimen kegirga tuktigi fhuvara.

²⁰ Mba guma ana za mba bigi bun nzuav, ana khan nzuai,

22:17 Ais 55.1; Zo 7.37; VB 21.2; 21.6; 21.9 **22:18** VB 15.1; 15.6
22:18 Lo 4.2; 12.32 **22:19** Sng 69.28; VB 13.8; 22.2 **22:20** Mt 16.27; 1 Ko 16.22; VB 22.7; 22.12

“Guigi guarara, gu vhemkora zirirga.”
Ne guigira, Guma Bakime Zisas, ndu ziri.

²¹ Guma Bakime Zisas, ana fhura kora mbui korar muumbar Fhe Bakime za kha gumgi gu mbigi phorgi kiri.

Fhe Bakimen Kaman Kamen Kire New Testament

copyright © 2001-2004 Pioneer Bible Translators

Language: Kire

Translation by: Pioneer Bible Translators

Fhe Bakimen Kaman Kamen in the Kire Language

This translation was produced by Pioneer Bible Translators, and was published in 2001 by the Bible Society of Papua New Guinea.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the Pioneer Bible Translators at www.pioneerbible.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files dated 2 May 2025

bfb792d-a7df-5425-8e30-1e4968f04468